

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XVI. ■ ZVEZEK 4.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO PRVI CVETI TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4, ZA DIJAKE K 2

LJUBLJANA, 1909/1910

NATISNILA »KATOL. TISKARNA«

Vsebina:

	Stran
Naš družabni problem. (Jos. Puntar.)	73
Pogled v socialno demokracijo. (a—P—a.)	76
Iz zgodovine Marijinih kongregacij. (J. Samsa.)	80
Pogled med naša dekleta. (Štefka L—n.)	84
Misli v bodočnost. (X.)	87
Dopis iz „Združenih Držav“. (John B. — Washington.)	89

Visokošolsko dijaštvo.

Za enakopravnost zagrebškega vseučilišča	92—93
--	-------

Glasnik.

Pro domo. — Iz „Zarje“	93—95
----------------------------------	-------

Srednješolsko dijaštvo.

„Studento“	95—96
----------------------	-------

„Prvi Cveti.“

V Belo Krajino. (Bogumil Gorenjko.)	25
Prve ure. (Črtica. — Spisal R. K.) (Konec.)	27
Na Bledu. (Izoz Etran.)	30
Ocene	31

Na platnicah.

„Podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju.“ — Malo odgovora. — Germanizatorična društva v Avstriji. — Ženske na vseučiliščih. — Listnica uredništva.

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Zalokarjeva ulica 10.
— Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slovensko
katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Brunngrasse 7/I.
Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
::: Schulgrasse 30. III./19. :::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran. ali po nakaznici
upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Jos. Puntar :

Naš družabni problem.

V dveh smereh bo torej treba rešiti družabno življenje v našem kulturnem središču: ustvariti bo treba stalen krog somišljenikov, ki bodo v resnem razgovoru razmotrivali pereča vprašanja, tikajoča se vsega našega kulturnega razvoja, ustvariti pa tudi tako družabno življenje, ki bo nudilo — dovolj dobrega razvedrila.

Razvito kulturno življenje potrebuje mož, ki z bistrim očesom motre vse pojave, ki pa tudi vedo zdravila — neljubim in nezdravim pojavom. Zato pa je kritika višje vrste nujna stvar. Pogoj take višje kulturne kritike pa je dan le tedaj, če je možna družba mož, ki s svojim znanjem, duhom, značajem, vplivom, ugledom in končno tudi — dovoljnim idealizmom presojajo smeri kulturnega razvoja. Tak krog resnih mož, zavedajočih se svojega zvanja v vsej svoji obsežnosti in odgovornosti, pa je možen zopet le tedaj, če jih edini vez prijateljstva in zaupljivosti. Brez teh dveh socialnih vrlin ni možno mirno presojanje razmer. Osebnosti in malenkostni predsodki morejo in končno morajo ubiti dobro voljo in energijo — vsakogar. Iz tega pa sledi, da bi morala stvarnost in resnost vladati nad vsemi malenkostnimi oziri ravno vsled ljubezni do celokupnih zdravih razmer. Kdor bi danes hotel ustvariti večji krog takih mož, bi žal gotovo žel le pomilovalen posmeh, ki zadene vsakega »idealista«, samo mislečega na rešitev našega družabnega problema. S problemi se ne ukvarjaj, ne razmišljaj o družbi, rešuj in reši samega sebe: to načelo je v celi slovenski javnosti glavno pravilo. Realizem, ironija in sarkazem trujejo mlajše, so si vsužnili starejše. Naravna reakcija v dneh dela in realnih potreb, v dneh vseh mogočih sej in finančnih osnutkov v svrhu rešitve nujnih življenjskih pogojev. Ozračje v našem kulturnem središču je danes tako, da mora ubiti idealista. Velik idealist in nepremagljive energije bi pa moral biti danes tisti, ki bi zmagal vse ovire in hotel ustvariti krog prej označenih mož. Vsakdo, ki pazno sledi razvoju v domovini, mora priti do zaključka, da se mora prej ali slej

pojavit v središču osebnost, ki bo znala združiti lastne naše, sedaj razmetane moči v poseben krog s poprej označeno nalogo. Prvi pogoj vsakega višjekulturnega napredka je gotovo ta, da resna in trezna kritika opozarja na napake in naravnava razvoj v prave struge. Prijateljski osebni stik, prosto izmenjavanje misli pa sta predpogoj take višje kritike.

Zato je velepomembnega značaja vzgoja našega akademičnega naraščajo tudi s te strani. Čimprej in čim temeljiteje se akademiki nauče v prijateljskem medsebojnem občevanju odkritih misli in kritičnega motrenja naših javnih razmer, tembolje bo za končno rešitev onega družabnega problema v naših vrstah v domovini. Znanstveni klubi in diskuzijski sestanki naj izkušajo navajati in pripravljati akademike za nalogo, ki jim je odmerjena v prav bližnji bodočnosti. Doseči moramo prav kmalu svoj cilj, da bo vsak inteligenčen Slovan in sploh vsak inteligenčen tujec cenil naš narod v prvi vrsti in če le mogoče večinoma po delu, vplivu, ugledu in značaju — naših starešin, naših somišljenikov. Zakaj še vedno ima liberalna svobodomiselna inteligenca na izven naših mej stoječe inteligentno občinstvo tisti vpliv, ki ga po svojem pomenu v domovini ne bi mogla imeti, ako ne bi obvladovala na družabnem polju po naših mestih. Zriniti pa s tega vzvišenega stola, kakor bi liberalna inteligenca na zunanaj reprezentirala slovensko javnost, to bodi našemu akademičnemu naraščaju poslej vedno pred očmi. Izvojevati mora kmalu tudi v tej družabni bitki enako zmago, kot jo je politična, gospodarska in izobraževalna organizacija na svojih poljih. Čimprej pa se zasnjuje v središču Slovenije med katoliško mislečo inteligenco živahnejši prijateljski stik, zlasti pa oni v poprej označenem zmislu, temprej bo vsak k nam došli in razmere proučujoči Slovan ali katerikoli drugorodec svojo sodbo naravnal po vtisih, ki jih bo razbral iz opazovanja — delavne katoliške inteligence. Prave sodbe pa si ne bo mogel ustvariti, dokler bo živel vsak le svojim zasebnim življenjskim interesom, živel ločen in brez rednega stika z enakomislečimi sovrstniki. Reden družabni stik v katerikoli namene je nujno potreben že vsled dejstva, da naj sodi občinstvo izven naših mej kulturni nivo po naših vzorcih in ne po — nasprotnih.

Žalostno pa bi bilo, ko bi prišlo iz vrst naših inteligentnih somišljenikov tisto hrepenenje po družbi in izmenjavanju medsebojnih misli. Žalostno radi tega, ker bi to pomenilo ali duševno utrujenost ali sebičnost in komoditeto ali pa — zelo nezdrave razmere, ko se človek boji izraziti svoje prave misli o katerikoli stvari z vedno negotovostjo, da li se bodo njegove misli in besede prav umele in razlagale ali pa dale

povod neosnovanemu sumničanju in podtikanju. Kadar bi zavlada- take razmere, bi bilo žalostno za kulturni naš razvoj: porajali bi se mali krožki s posebnimi cilji toliko časa, da bi bila vsa družba somišljenikov razrovana, razdeljena, torišče osebnih koristi in namenov. Tedaj pa že ne bi bilo več družbe somišljenikov, bil bi konglomerat nesomišljenikov. Upajmo, da to zabranijo sveže mlade moči, ki bodo vedno v pravem času donesle novih moči in rešile naš problem.

Kdo bo zanikal, da bi našemu akademičnemu naraščaju ne bila prisojena odločivna beseda glede družabne preosnove? Biti kvas vsem novim potrebam in življenjskim preosnovam mora biti zapisano globoko v zavesti vsakega našega akademika in vseh mlajših somišljenikov po srednjih šolah.

Brez uglajenega nastopa pa si ne pridobiš nikdar istega ugleda, kot ga zasluži tvoje znanje. Je že tako, da velika večina pazi na zunanosti in forme, v katerih se javljajo osebnostne posebnosti. So v precejšnjem številu med dijaki somišljeniki, ki jih ne boš zlepa uveril, da pazi vsak izobraženec na primerno zunanost. Pridejo taki čudaki v življenje in postanejo še večji čudaki: samotarji. Odtujenost poprej, odtujenost poslej: iz tega pa se rodi često tisti duh poklicanih »kritikov«, ki vse skritizirajo, a po Prešernovo ne dajo od sebe nobene fige, dasi so lahko — učene glave.

Če hočemo v družbi reform, reformirajmo prav zgodaj take posebneže. Dokler nimajo čudaki še svojega socialnega stališča, se dajo kreniti, pozneje bodo tvorili »klub nezadovoljnežev« in bodo ovirali delo delavnih ljudi.

Vsakega somišljenika mora prešinjati misel, da je treba dati idejam tudi moža uglajenih form, če hočemo, da prekvasimo po svojih vzorih — slovensko inteligentno družbo in v njej pridobimo odločiven vpliv.

Srednješolski dijak po veliki večini nima prilike, da bi se gibal v odličnejši družbi. Kako zelo trpi slovenski dijak, je splošno znano, a žal, da se prav malo skrbi za odpomoč. Malokateri je srečen, da prinese uglajenost od doma, večina mora pričeti s pilo šele na — vseučilišču! Kdor pa pozna velikomestno družbo in njeno ozračje, se ne bo čudil, če marsikdo proti svoji boljši volji postane skoro nevede — frivolen in mož brez višjih misli o ženskem zvanju. Slovenskemu dijaku-akademiku je v tujini onemogočen dostop v finejše kroge, če pa je, je največkrat združen z velikimi nevarnostmi, da ga ta družba tako osvoji, da trpe njegovi nazori, značaj in često i — njegov narodni ponos. Ne čudimo se in ne zgražajmo se nad žrtvami razmer, ki pridejo z idealizmom v tujino in se vračajo domov z izvoljenko nemškega rodu. Umevno! Po večini: poprej brez stika s slovensko odličnejšo družbo, z boljšimi rodbinami, idealen in nena- vajan ženske družbe pride ponajveč potom plesnih zabav ali pa v

stanovanju v nemške rodbine in v stik z njihovimi hčerkami. Kako znajo porabiti priliko in uravnati vse tako, da je končno zveza gotova stvar, to pozna slehrni slovenski dijak, ki ni mogel biti popolen samotar in navezan le na nekatere ožje prijatelje. Da ne bi prišel nikdar v tujo žensko družbo, to je skoroda izključeno. Ako je akademik nadarjen, računajo na karijero, če ne pa vsaj na — službo in preskrbo enega — »angeljčka«. Posledica tega žalostnega, a umevnega dejstva je v domovini ta, da imamo toliko narodno mešanih zakonov in narodno »zavest« posebne vrste. Poedinca v domovini kmalu doleti bridko spoznanje, da slovenska družba ne vidi rada v svoji sredi — tujih gostov. To pa je neljubo in posledica zopet, da ali cela družina izostane in ne pride v družbo, ali pa le mož sam — brez svoje žene. Nedvomno to ne pospešuje rodbinske sreče in zadovoljstva.

Radi tega nastane samoposebi nujna zahteva, da se varuj slovenski akademik tujih zvez, ki ponajveč ne povzročajo veselja njemu samemu niti — slovenski družbi. Ženska pa je bila in ostane središče družabnih vezi: zato pa stavljena zahteva vsebuje tudi to, da izbiraj vsakdo o svojem času s premislekom na vse strani, da pa je tudi »domovina« dolžna podpirati njega samega, da tujina ne osvoji in ne vklene i njegovih družinskih sil v neljube okove.

Kolike važnosti je vzorna vzgoja slovenskega ženskega inteligentnega naraščaja, to premotrimo v kratkih potezah — prihodnjič.
(Dalje.)

a—P—a:

Pogled v socialno demokracijo.

Vsakdo lahko opazuje že nekaj let sem, da se vstopnice v socialistiški tabor tudi pri nas na Slovenskem v vedno večjem številu oddajajo akademičnim krogom. Temu se ni čuditi, ker toliko doslednosti vendar moramo pripisovati radikalnim dijakom, da niso radikalni le v verskih načelih, le v razmerju med vedo in »klerikalnim šušmarstvom« in v narodnem vprašanju. Naši radikalni tovariši in, samoobsebi umevno, tudi njihovi predniki: uradniki, literati itd. hočejo biti dosledni in stati na skrajni levici tudi v današnjem socialnem boju, kjer gre za to, ali se prevrže današnji neugodni socialni red v popolnoma novo obliko ali pa se potom socialne pravice in krščanske ljubezni zacelijo rane, ki so nastale na družabnem telesu. — Duševni razvoj inteligentnih »sodrugov« je enostaven. V gimnaziji so bili le še brezbrizneži, indiferentisti. Ko pa so došli na univerzo, so postali ateisti ter po dobrohotnosti profesorjev prejeli

tudi vpogled, kako »katolicizem potvarja vedo«. Tu so se seznanili vsaj površno tudi s socialistiškim gibanjem. Malo človekoljubnosti, pa veliko novosti, ki ju je radikalni tovariš zasledil v socialistiškem gibanju, sta tako vplivali na njegovo dušo, da je sklenil že kot dijak, zlasti pa pozneje v življenju, le v okviru demokratskega programa udeležiti tisto malo svojega človekoljubnega in narodnega ideala.

Koliko se nagibajo naši akademični tovariši »v fraku in klaku« k socializmu na podlagi gospodarskega študija, ki je temeljna točka socialističkega gibanja, bi bilo zanimivo preiskati. Toda za to jih nihče ne vpraša, kakor tudi nihče ne vpraša navadnega delavca, ali ga je volja priseči vsaj na temeljne točke demokratskega programa. Dovolj je za oba, da le simpatizujeta in da v slučaju aktive izvršujeta isto v delokrogu in potem demokratske pisarne. Dovolj, da je vez, ki veže razne elemente, toliko močna, da napravi svoj učinek pri volitvah, — za kaj drugega se voditeljem itak ne gre.

Da je kdo socialni demokrat, ali da vsaj simpatizuje s socialističkimi stremljenji, je postalo danes moderno v modernem. »Jaz nisem nič, če bi bil že kje, bi bil pa najrajši v socialnodemokratski stranki, ker zna tako neustrašeno in brezobzirno napadati vsako stvar.« Zares prav malo truda stane, stati ob potu ter z enim očesom bahato kazati na razširjeno literaturo tujih socialistov-teoretikov, z drugim očesom pa namrdljivo opazovati resno delo krščanske socialne stranke v povzdigo delavskih slojev in za gmotni in duševni prepoved našega ljudstva ter v enomer vleči čez zobe beračijo slovenskega naroda. Recimo: »Ker nam je velika industrija takorekoč še nepoznana, ostaja jedro našega ljudstva, o katerem med nami danes nihče ne ve, kam hoče, kakšen socialen program ima. Življenje, ki ga nahajamo tu, ni zavisti vredno, prežalostno je.« Tako gleda eno oko. In drugo: »Krasna Marksova teorija, ki je ne bo mogoče podreti, temveč kakor vsako završeno stvar le izpopolnjevati in v posameznostih prenejati, je dala mlademu kapitalistiškemu delavstvu smer. Dala mu je cilj.« (»Naši zapiski«, L. VI., pag. 241.) Rodila je v mladem demokratskem gibanju tisti cankarizem, ki že skozi vse razpoke prodira z jasno oholostjo na dan. To pa je ravno moderno v polnem pomenu, to pa je ravno, kar vleče in imponira liberalni in radikalni inteligenci.

Drugi razlog, da se naši radikalni tovariši obračajo k socialni demokraciji, je njihovo materialistiško svetovno naziranje. Kdor je prišel navzkriž z nazori, katerih ga je naučila »stara mamica v gorski vasi«, bo težil po tem, da se njegov ateizem (materializem) dosledno izvaja povsod tudi v zasebnem in javnem življenju.

Najbolj dosledno najde svoja materialistiška načela izvedena v socializmu. Steber, ki vzdržuje Marksov socializem, da ne pade, je ravno njegovo materialistiško naziranje in odtod sovraštvo do

vsake religije. Brezverstvo se ni izcimilo iz Marksovega sestava še-le zadnje čase, temveč je bilo za časa Marksa in Engelsa in je še sedaj bistvena točka socialistiškega sestava. Marks je svoje zgodovinsko naziranje o družbi strnil in naslonil na Feuerbachov materializem ter na ta način utemeljil svoje materialistiško svetovno naziranje. Sledijo mu zapored: Bebel, Bernstein, Kautsky, Liebknecht, Adler... Kristan. V tem oziru se marksizem prav nič ni izpremenil. Da bi pokazal, kake delikatne izraze je ta ali oni zgoraj omenjenih korifej rabil, da odstrani od sebe vsak sum še kake religije, na tem mestu ni prostora. Sicer g. »Abditus« piše: »Lahko sem marksist, ne da bi moral prisegati na Marksa, biti materialist ali pa brezverec.« (»Naši zapiski«, L. VI., pag. 241.) Če je g. »Abditus« marksist, pa vendar še privrženec pozitivne religije, je njegova zasebna stvar, ki pa nima z metafizičnimi nazori socializma prav nobenega stika. Marks je postavil tezo, da so vsi ideološki nazori (kar je nad gospodarskim proizvajanjem: politika, pravo, religija . . .) odsvit gospodarskega razvoja in njemu sledijo v ravni črti ali pa prav poleg pota vsi, ki so iz njegove šole. »Abditus« je bela vrana med črnimi ali pa črna vrana z belo krinko.

Naj na tem mestu postrežem z nekaterimi točkami, vzetimi iz katekizma, ki ga je sestavil nemški socialist Carl Harz. Katekizem je bil sestavljen za socialno demokracijo leta 1907. Glasijo se:

»B o g.« — Svetovna sila, Bog imenovana, je mehanično-materiališka, na snov navezana sila. Vpliv te sile se javlja zgolj v naravnem stvarnem razvoju.

»Č l o v e k.« — Človek izhaja in je sestavljen iz zemeljskih prvin, ki so prvine vesoljstva. Človek je najizrazitejša oblika, ki v njej teži svetovna sila (duh materije) po samozavesti, veselju in vživanju vsemogočnega vesoljstva.

»V e č n o ž i v l j e n j e.« — Življenja po smrti ni, duša in telo posamnega človeka sta umrjoča. Nujno je, da premineta, da zamore na njih mestu vzkliti novo, še lepše življenje. (cf. »Soziale Kultur«, 1909, V, pag. 269). V Harzovo veroizpoved bi se razvila prav kmalu tudi ona, ki jo je zapisal dr. Edv. Šerko: »Nad razburkanim morjem intelektualnega oceana«, kjer se bije boj vseh proti vsem, se vzpenja tiho in jasno nebo duhovnosti.

»Tam je resnica, tam je Božanstvo naše, ne zato, ker je ta ali oni tako učil, ker govori ta ali ona biblija, ampak je Bog, ker ga čutimo, ker ga v globini svoje duše slutimo.« (»Naši zapiski«, L. VI., pag. 88.)

Kaj je hotel dr. Šerko s temi izbranimi besedami pravzaprav povedati, najbrž še sam ni na jasnem; brezdvomno se pa dá skovati iz tega lep panteizem.

Naj zadostuje. Inteligenca jo ubira v socialistiški tabor, ker se sorodne duše kmalu najdejo.

Tretji razlog, da naša inteligenca prestopa prag socialistiškega tabora, je ideal, ki so ga zasnovali utopisti pred Marksom in ki ga je Marks »nepobitno« utemeljil s svojim materialistiško-zgodovinskim naziranjem.

Bebel, brezdvomno mož, ki je ob raznih prilikah najbolj odprl radovednemu občinstvu okence v novo socialistiško hišo, je v svojem govoru »Akademiker und Sozialismus«, ki ga je govoril v Berlinu leta 1897. navzočim buršem in buršinjam, rekel: »Gospodje in dame, ustvarite si ideal! Različne ideale zamoremo imeti. Tu je ideal lepe eksistence. Sam na sebi ni slab! Tam ideal, koristiti domovini — v resnici koristiti, t. j. koristiti svojemu narodu. Tudi to je lep ideal. Slednjič je pa še tretji ideal: koristiti celokupnemu človeštvu. Ta ideal je najlepši in ta ideal imamo mi in ta ideal, svetujem, da tudi vi sprejmete.« (Pag. 27.) »Ideal pa, ki ga hočemo uresničiti mi socialni demokratje, obstoji v tem, da postanejo vsi ljudje v resnici sestre in bratje.« (26.) »Pravica do uživanja temelji na dolžnosti dela. Da pa postane delo res plodonosno, koristno, prijetno in kratko, je nujna asociacija delavskih sil in organizacija dela potom razvite tehnike. Podlaga temu pa je prehod zasebne lasti vseh proizvodnih sredstev z zemljo in vsem, kar je na nji v družabno last.« (21.)

Kedaj bo zasvitala zora tega srečnega dne ali vsaj v koliko se bodejo uresničili cilji socialistiškega gibanja na tem mestu tudi ne moremo razpravljati. Bebel je našel z navedenim govorom odmev v srcih nemškega dijaštva, našel je pa ta socialistiški ideal tudi med slovenskimi dijaki svoje privržence. Prav! Kdor je zaenkrat obupal nad tem »nehvaležnim« slovenskim ljudstvom, naj poizkusi pri človeštvu samem, morebiti si bo žel več uspehov.

Že vem, da je socialno gibanje tu in da ga ne vstavi vsa filozofija modrijanov; že vem, da se gre za nižje ljudstvo, za delavski proletarijat po tovarnah in po kmetih, ki mu, čeravno ne stradajočemu, njegova, vsak dan na niti viseča usoda, greni slehrno uro življenja. Industrijski delavec je trpin in če je socialna demokracija s svojimi močnimi organizacijami storila kaj za njegovo izboljšanje, — čast ji. Ne sme se pa prezreti, da je toliko priprostih duš, rojenih v zdravem kmečkem ozračju, dospelo sicer v industrijskem mestu do dobrega gmotnega stanja, a je moralo v zameno prepustiti svoje verske, etične in patrijotične vzore, to pa večinoma potom socialno-demokratske stranke. Ta zamena je vzrok drugačnega, še hujšega gorjá.

Tovariši! Dr. Krek je zapisal besede: »Vso pozornost moramo torej v bodoče obračati socialni demokraciji in se krepko proti njej zavarovati.« Po tem, kar smo sedaj razmišljali, mi ni treba dodati

Krekovim besedam nobenega komentarja. Pot pa, na kateri smo najlažje in najuspešnejše zvesti Krekovi devizi, obstoji v tem, da kolikor mogoče znanstveno proučavamo gospodarstvo, zlasti tiste gospodarske činitelje, ki dajejo danes pravec kapitalizmu. Dosegli bomo s tem študijem dvoje. Pokazali, da socialna demokracija prav zares nima med slovenskim agrarnim ljudstvom prostora, drugič pa nam bo gospodarski in socialni študij vir, iz katerega bomo pri praktičnem delu zajemali vedno novih moči. Skušnja kaže, da samo praktično delo brez precejšnjega teoretičnega znanja kmalu rado usahne. — Vse v prospeh naše lepe domovine, ki nam je in ostane mati!

J. Samsa :

Iz zgodovine Marijinih kongregacij.¹

Menda se, gospod urednik, ne bojite, da bo sestavek, ki vam ga pošiljam pod tem naslovom, preklerikalen. Če me namreč vse ne vara, je minil čas, ko je veljalo načelo: »Catholica sunt, non leguntur«. Da to pišem, mi je dalo povod samo dejstvo, da so Marijine kongregacije v našem akademičnem in srednješolskem dijaštvu zopet oživele. Oživele, pravim, kajti krepko in bujno so nekdanj živele, a potem pešale in opešale. Kako, to hočem v par vrsticah opisati.

Popolnoma poznati kako reč, se pravi poznati njeno zgodovino. Kdor ne pozna zgodovine kake ustanove, naprave, navade . . ., ta ne pozna njenega pomena in ji ne bo pravičen sodnik, zato tudi nima pravice, jo presojati. Sedanjost je posledica preteklosti; iz nje je nastala, v njej ima svoj vzrok. Preteklost pa je učiteljica in sodnica sedanjosti; kdor hoče prav soditi sedanjost, mora poznati preteklost. Schiller pravi: »Die Weltgeschichte ist das Weltgericht«. Goethe, ki je ravno tako univerzalen kakor globok mislec, pa je rekel: »Pravi in najgloblji predmet svetovne zgodovine je boj med vero in nevero«. Celo frivolni Voltaire je priznal: »Na dnu vseh vprašanj tiči religiozno vprašanje«. Kdor s filozofskega vidika razmotriva zgodovino človeštva, bo moral priznati, da je usoda narodov odvisna od njihovega verskega pojmovanja in udejstvovanja. Če je

¹ Zgodovinske podatke sem posnel v knjižicah:

Zur Jubelfeier der Marianischen Congregationen. Philipp Löffler S. J. Freiburg in Breisgau. 1884.

Slava Mariji. Ob tristoletnici prve Marijine družbe na Slovenskem. V Ljubljani 1905, kjer je ponatisnjen spis dr. Fr. Ušeničnika: „Prva Marijina družba na Kranjskem“ iz IV. letnika „Venca cerkvenih bratovščin“.

to gotovo, se tudi ne dá tajiti, da je tudi usoda posameznega človeka odvisna od njegovega verskega in moralnega življenja. »Cum innocente innocens eris, et cum perverso perverteris,« se pogovarja psalmist z Bogom. »Kakor človek s teboj, tako ti ž njim.«

Eden izmed mnogih izrazov te zavesti — in morda najlepši — so bile in so — Marijine kongregacije.

In ker so se začele Marijine kongregacije v dijaških vrstah, zato podajam v dijaškem listu nekaj zgodovine Marijinih kongregacij.

Nekoč sem bral celo razpravo o predsodkih in vedno bolj se prepričujem, da človek živi v samih predsodkih. Človek si takoj napravi svojo sodbo o kaki reči, navadno še predno se o njej sam prepriča, na podlagi razpoloženja, v katerem se slučajno nahaja. In v to svojo sodbo je človek večkrat tako zaljubljen, da se silno težko loči od nje in je pripravljen celo za sovražnika smatrati onega, ki bi se drznil njegov predsodek ovreči kot neutemeljen. Zato smatram za znak prave izobrazbe, da se človek kolikor mogoče oprostí predsodkov.

Ako sem z naslednjimi vrsticami ovrgel nekoliko predsodkov glede Marijinih kongregacij, sem dosegel svoj namen.

I.

Ideja Marijanske kongregacije se je spočela v prastari dorski naselbini otoka Sicilije, v Sirakuzah, rodila pa se je v večnem Rimu. V Sirakuzah je že pred letom 1560. živel jezuit Sebastian Cabarassi, učitelj nižje gimnazije. Poleg svetnih predmetov je učil svoje učence tudi modrosti pobožnega življenja, navajal jih je zlasti k češčenju Matere božje. Drugam poklican je prepustil to nalogo svojemu mlajšemu redovnemu bratu Janezu Leunis (Leon) iz Lütticha. Leta 1560. najdemo Leunisa v Rimu kot gimnazijskega učitelja, okrog katerega so se zbirali učenci vseh razredov. Leta 1563. šteje društvo 70 članov in dobi svoja pravila. Člani gredo v slovesnem sprevodu v domačo cerkev, ki je bila tudi javnosti odprta ter se tu konstituirajo kot »Kongregacija preblažene Device Marije z naslovom Marijinega oznanjenja«.¹

Ideja, vržena ob pravem času na pravo mesto, se je širila liki mogočen ogenj iz male iskrice. Kmalu je bilo vse rimsko dijaštvo v Marijini kongregaciji. Na sto in sto krajih so se začele ustanavljati kongregacije. Leta 1577. se je apostolski sedež prvič pohvalno izrazil o njih. 5. decembra 1584 pa je Gregor XIII. z bulo² »Omnipotentis Dei« potrdil rimsko kongregacijo kot »Prima primaria«, s katero naj bi bile združene vse druge po celem svetu. Vsled očitid-

¹ Razne bratovščine in cerkvene družbe so si izvolile vedno svojega zaščitnika, ki so ga ob njegovem glavnem prazniku posebno častile.

² Papeževo pismo v važnih zadevah.

nega blagoslova, ki so ga prinašale Marijine kongregacije, tudi poznejši papeži, Sikst V. (5. januarja 1586), Klemen VIII. (30. avgusta 1602), Gregor XV. (15. aprila 1621) niso mogli dovolj odobravati in priporočati te koristne naprave. Najbolj pa je odlikoval Marijino kongregacijo Benedikt XIV. s svojo zlato bulo »Gloriosae Dominae« 27. septembra 1748.

Kongregacija se je kmalu preko Italije razširila v Nemčijo, Francosko, Špansko, Poljsko, Rusko in čez morje. 13 let po svojem rojstvu je štela Marijina kongregacija 30.000 kongreganistov.

V začetku je bila Marijina kongregacija izključno dijaška kongregacija, vpeljana na srednjih šolah in na univerzah, a kmalu so si jo zaželeli tudi drugi stanovi. Zato je papež Sikst V. v buli »Superna dispositione« dovolil kongregacijo splošno za moške. In takoj so se začeli najrazličnejši stanovi združevati v kongregacije: duhovščina, plemstvo, uradniki, vojaki, umetniki, trgovci, meščani, rokodelci, mornarji, ribiči, pomočniki, vajenci, posli itd.

V kongregacijskem zapisniku beremo imena najvišjega evropskega plemstva: Cesar Leopold in njegova žena, Ferdinand II., Ferdinand III. Ta vladar si je dal prinesiti listo lovanjske kongregacije ter je lastnoročno pisal posvetitev Brezmadežni ter se podpisal.

Ker je ta posvetitev tako značilna za srednjeveško vernost in pobožnost, naj jo tu navedem:

Illius Ego Coetus Sub Invocatione Tua Congregati
Augustissima Maria

Me Libens Et Merito Unum Profiteor:

Tibi Ego Me, Meosque, Conjugem ac Liberos,
Tibi Romanum Imperium, Cui Deus Me Praefecit,
Tibi Regna A Majoribus Accepta,
Tibi Tutelaeque Tuae Populum Et Exercitus Meos
Tibi Tuoque Filio Militantes
Committo.

Tu Me In Tuum Admitte,
Qui Filio Ino, Qui Tibi, Qui Utriusque Honori
Vivo, Regno, Pugno.
Tuus Igitur Ego Ero,
Maria.

Tui Erunt Quicumque Mei,
Tua Erunt Ditiones Et Regna Mea Et Imperium,
Tui Populi Et Exercitus:
Tu Eos Protege, Tu Eis Vince,
Tu In Eis Regna Et Impera.
Ita Voveo.

MDCXL.

Tuus Pietate Et Justitia
FERDINANDUS.

Znameniti kardinal Bausset opisuje v svoji knjigi »Histoire du Fenelon« pomen teh stanovskih kongregacij: »Te mnoge kongregacije, ki so v vseh mestih in za posamne skupine njihovih prebivalcev ustanovljene, so v prebivalstvu ohranile vernost in nравnost. Lahke vaje pobožnosti, praktična navodila, primerna dolžnostim in bremenom posameznih stanov, — to je ohranilo v ljudstvu nравno enakomernost, duha reda in pokorščine, treznost in poštenost, kar je podlaga miru in medsebojnega razumevanja v družinah in blagostanja v državah.«

Pravo versko življenje pa se pred vsem kaže v ljubezni do bližnjega, v socialnem delu. Marijine kongregacije niso bile izraz hipnega verskega navdušenja, ampak krepki organizmi, ki so razumevali in zdravili potrebe svojega časa. — V Španiji in na Siciliji so si kongregacije zastavile nalogo, odpravljati sovraštvo, ki je vladalo med romanskim plemenom, braniti nedolžne, pospeševati redno družinsko življenje, odpomoči vsaki potrebi.

Kongregacija rimskih plemičev se je razven tega trudila popraviti pohujšanje predpustnega časa s sijajnim obhajanjem štirideseturne pobožnosti in svoje služabništvo navajati na krščansko življenje. Druge rimske kongregacije so se pečale z oskrbovanjem bolnikov in jetnikov. — V Sevilli je kongregacija juristov reformirala pravno postopanje. — V Neapolju se je leta 1610. združilo 400 ribičev in čolnarjev v kongregacijo — vsem meščanom v bodrilen vzgled. — Na luzitanskem otoku Terceira je vojaški poveljnik s celim častniškim zborom stopil v kongregacijo.

V Granadi je kongregacija imovitih meščanov oskrbovala bolnice in prenočišča, skrbela za mestne reveže in za revne deklice.

Mesto Köln se ima Marijinim kongregacijam zahvaliti, da ga ni preplaval protestantizem. Zgodovinar Aegidius Gelenius pripoveduje, da je imelo mesto ob njegovem času (okoli 1645) devet Marijinih kongregacij za razne moške stanove. Prva, ki se je imenovala Ecclesiastica (Cerkvena) je obsegala višjo in nižjo duhovščino; druga je združevala krvno, denarno in duševno aristokracijo, imenovala se je »Major Annuntiatae Beatae Virginis Mariae«; »Minor Annuntiatae B. V. M.« se je imenovala kongregacija akademikov; gimnazijci so bili združeni v kongregacijo, ki se je imenovala »Angelica«; idealnejšega imena pač niso mogli izbrati svoji kongregaciji; peto kongregacijo — »Civica B. V. M. et Trium Regum«¹ — so imeli mestni družinski očetje; v šesti je bila moška mladina, v sedmi vajenci (Tironum opificum), v osmi mestno vojaštvo, v deveti mestni zlatarji.

Ali ne spominja ta krasna organizacija Marijinih kongregacij na srednjeveški državni ustroj in na njegov družabni red? Na vrhu

¹ V Kölnu hranijo po starem ustnem izročilu relikvije treh Modrih, ki so se prišli novorojenemu Zveličarju klanjat.

vrhovni vladar in vladajoča aristokracija, svetna in duhovska. In za temi nižji stanovi, razvrščeni po svojem pomenu, ki ga imajo za družbo; vsi pa tesno združeni v eno organsko celoto. Srednjeveških stanovskih organizacij ne more razumeti, kdor ne razume srednjeveške verske misli: obojno je v srednjem veku neločljivo združeno. Današnji ljudski organizatorji se morajo vsaj to iz zgodovine srednjega veka naučiti, da mora biti vsaka organizacija — če hoče biti trdna, trajna in v prid splošni blaginji — končno temeljito na verskih načelih. Leta 1751. je dovolil papež Benedikt XIV. ustanovitev kongregacije tudi za ženske.

Vrhovno vodstvo Marijinih kongregacij je bilo poverjeno jezuitskemu redu. Ž njim vred so se kongregacije razširile v vse dele sveta. Leta 1773. je morala rimska stolica vsled pritiska zapadnoevropskih vladarjev razpustiti jezuitski red. Marijanske kongregacije so sicer jele pešati, a popolnoma niso ponehale; njihovo vodstvo je prešlo deloma v roke svetne duhovščine, kar je papež Leon XII. s pismom dne 7. marca 1825 potrdil. Leta 1814. je jezuitski red zopet oživel in se zopet s prejšnjo vnemo lotil Marijinih kongregacij.

To je nekaj podatkov iz splošne zgodovine Marijinih kongregacij. Poglejmo še v pretekle dni Marijinih družb na Slovenskem.

(Dalje.)

Štefka L—n:

Pogled med naša dekleta.

Kdo bi si mislil pred par leti, da se bode pri nas žensko vprašanje tako čvrsto razvijalo. Porodilo se je natihoma, pozvano bogve od kje in danes imamo med ženskim dijaštvom ravno toliko strank, kot med moškim, izvzemši svobodomiselno. Seveda se ne bodo te struje nikdar tako razvile, kot moške. To je pa lahko umljivo. Moške dijaške organizacije imajo namreč svoje voditelje med akademiki, ti so primeroma odrasli in razsodni mladeniči, medtem ko spada dekleta v dijaške kroge največ do dvajsetega leta. Do takrat pa je še skoro napol otrok, potrebna še roke, da jo vodi. Vendar zna tudi ona samostojno misliti; kmalu čuti potrebo, da se združi v organizacijo, ki postane kot taka velike važnosti.

Ko se govori o ženskih dijaških organizacijah, misli se navadno na gojenke naših učiteljišč, kajti nje čaka v življenju važna naloga. Veliko morejo koristiti med narodom, veliko sezidati, pa tudi veliko podreti.

Med raznimi strujami zavzema seveda prvo mesto katoliško-narodna. O tej mi ni treba mnogo govoriti, kajti navdaja nas vse en duh, ena misel, eno načelo: »Z Bogom za narod!« Svoje prepri-

čanje kaže javno, brez ozira na okolico. Ko pa pride doba, da stopí vsaka posamezna njih v življenje, tedaj stopi pogumno in brez strahu ter s požrtvovalno ljubeznijo začne delati za svoj narod, katerega pozna, katerega nesebično ljubi.

Pa poglejmo nekoliko v radikalni tabor! Takoj opazimo tu dvoje vrst »radikalke«. Največ je takih, ki so radikalke zato, ker se jim zdi modernejše in primernejše za »izobraženo damo«. V srcu so pa popolnoma drugega mišljenja, vse prej kot radikalke, a največkrat — nič. In če vprašaš katero, kaj je pravzaprav njih smoter, ti gotovo ne bo znala prav odgovoriti. Kake »prijatelje« ima morda, ki so radikalci, to ji je dovolj. Ne vpraša, čemu in ne kako, kar tja v en dan stopi v njih vrsto. Tudi ponosna je na ta korak. Toda kdo bi ji zameril? Saj je njihov nauk, da je človek le najvišje razvita opica. — Goriško srednješolsko dijaštvo, prej radikalno, postaja dan za dnem bolj socialnodemokratično in videli bodete, da ne bo dolgo, ko bodo sedanje verne radikalke nosile rdeče pentlje krog vratu, v laseh, če ne še celo na črevljih. Saj smo opazovale že preteklo šolsko leto precej takih pojavov. No, takšne radikalke niso pač nikakega pomena za nas, za radikalce pa nikake koristi. Njihov ideal je, da ugajajo svetu in svet njim.

Dobe se pa tudi radikalke, ki so res radikalnega mišljenja. Te so sicer redke, njihova volja je dobra, hočejo za narod delati, žrtvovati se zanj, toda tudi te premalo poznajo narod. Dokler so skupaj, navdušujejo se za marsikaj, prej ali pozneje pa se morajo razstati in iti v življenje vsaka zase. No, lahka ji je glava, čelo vedro, sama sebi se zdi močna dovolj, ne ustraši se, če je nameščena v še tako zapuščeno gorsko selo, kajti vodi jo misel: Delo za narod! To bomo svetili in prosvitljali, da bo kaj! — To je njen ideal.

Toda kako naj živi med tem narodom, kako naj deluje med tem ljudstvom in zanj, ko ga še ne pozna, ko nima niti pojma o mišljenju in srcu njegovem? Komaj, komaj da stopi med ta narod, že čuti bridko razočaranje. Vidi, da ima tudi ljudstvo svoje ideale, ki se ne dajo porušiti, ki pa slone na popolnoma drugačni podlagi, kot njeni, kateri so v primeri z ljudskimi tako slabotni. Komaj hoče kaj začeti, že naleti na premnoge ovire in se osmeši sama pred seboj in pred okolico. Pomoči ni od nikoder, občuti, kako je malenkostna in reva omaga in obupa, predno se je česa lotila. Ljudstvo ji ostane še nadalje tuje, ona pa vzdihuje in plače za svojimi ideali, kateri padajo in se izgublajo drug za drugim, za nadami, ki so se razpršile kakor sanje o belem dnevu. Kot vzrok svojega žalostnega razočaranja pa poudarja navadno: »Ljudje so grozno hudobni«. In tako gineva revica osamljena in tuja premišljujoč, kako je svet napačen. Pač žalostna usoda!

Mnogo jih je pa med dijakinjami, ki nosijo v srcu strogo katoliško prepričanje. Toda strah pred svetom, bojazen pred zasmeho-

vanjem jim brani, da bi ga pokazale v družbi. Njih volja je sicer dobra, a meso je slabo. — Skromne so, mirne, nočejo razdora, a tudi omahljive in nestalne. Ne zaupajo same sebi, in to je njihova najslabša stran. Med prostim ljudstvom bi še izrekle svoje pravo mnenje, a pred inteligenco pokazati ga, se boje, da bi jih ta po svojih trohljivih pravilih ne proglasila za neizobražene. In to je glavni vzrok, ki zadržuje premnoge dekleta, da bi javno pokazale svoje mišljenje. Dogodi se večkrat, da kdo tako dekle vpraša za njeno naziranje, da ta sramežljivo zardi ter mogoče polglasno reče: »Jaz sem nad strankami«.

Toda še nekaj je, kar mislim, da ni malo ali nič manj krivo tega greha, kakor naveden vzrok. Naši nasprotniki namreč prirejajo kaj pogostoma razne zabave in veselice (katerih skoro vsaka se zove »narodna slavnost«). Take prireditve so skoro vselej združene s plesom. Udeleže se jih dekleta iz različnih taborov (da med njimi mnogokrat ne manjka deklet katoliškega mišljenja, je umevno). No, pa dekle je pač dekle. Kdo bi ji zameril, če včasih malo poskače in popleše. Da pa niso takozvani klerikalci največji prijatelji plesa, ji je tudi znano. Ostane torej najrajše kakor bi rekla, »nad strankami«. Sicer pa tudi katoliško dekle pri teh zabavah ne slutiti niti od daleč nič, kar bi utegnilo njenemu prepričanju škoditi. Poštene zabave ji včasih zmanjka, in krene jo, kamor priložnost nanese. Tudi je ne smatrajo za dovolj narodno, če se ne udeleži take prireditve, katere čisti dohodek je namenjen »narodnim svrham«. Prireditve naših nasprotnikov pa niso še nikdar dobro vplivale na katoliško srce. Zato je treba pri tem previdnosti, velike previdnosti. Tako nehote in nevede se dá večkrat mlado dekle speljati na limanice nasprotnika, kmalu pa to spozna in žalostna je sama sebe.

Zato bodi slovenska dijakinja odločna in neustrašna! Zagarvaj svoja načela vselej in povsod! Pokaži svetu, da imaš svojo glavo in v glavi svoje možgane. Vrzi že enkrat od sebe sramotni jarem tujega vpliva, ki je robski in tudi ženske ni vreden! Previdno in premišljeno nastopi pot v življenje in gotovo ti ne bo treba priti do tako žalostnega razočaranja, kakor radikalki.

Sicer se bo porušil v svetu tudi tebi marsikak ideal, kajti življenje je pač življenje, toda veruj, da za takimi ideali ni treba nikdar solz pretakati. To so le izrodki sedanje naivne mlade domišljije. Kakor izpadejo otroku mlečnjaki zato, da vzrastejo na njihovo mesto pravi, močni zobje, tako se izgube ti ideali in na njihovo mesto stopijo resnejši in edino pravi, združeni s spoznanjem in pravim umevanjem resnega življenja, ki rodi ljubezen do neumornega potrebnega dela. Roosevelt pravi: »Wir brauchen Männer, die ihre Augen hoch oben nach den Sternen gerichtet halten, die aber

doch nicht vergessen dürfen, daß sie mit den Füßen auf der Erde stehen.«

In pravi idealizem ti nudi pač samo in edino le naše svetovno naziranje. — Ko bi bili naši svobodomiselci in njihovi prikriti bratje in sestre, ki se tako radi prištevajo idealnim, zares konsekvantni in toliko značajni, da bi tudi v praksi izvajali, kar tako lepo teoretično trdijo, bi si bili že zdavna zadali strup ali pognali kroglo v srce, kar ne vem, ali bi človeštvu koristilo ali škodilo.

Zato pa vam kličem, slovenske dijakinje, še enkrat, ne ustrašimo se in če tudi smo ženske, pogumno stopimo če je treba v najhujši boj. Z Bogom za narod!

X:

Misli v bodočnost.

Nič novega ne bom zapisal; za novo leto hočem poudariti in oživiti našo staro zahtevo: zanimanje za jugoslovansko vprašanje, združenje Hrvatov in Slovencev in kulturno, politično, gospodarsko gospostvo Jugoslovanov na Balkanu.

1. Balkan je sedaj tista točka, okoli katere se giblje vsa Evropa. Vulkanična zemlja za politične gospodarske in kulturne potrebe. Ni čuda. Toliko majhnih narodov, ločenih po kulturi, državni meji, potrebah in interesih živi na tem polotoku svojo sedanjost. Bodočnost morda ne bo vsa njihova. Ne samo Avstrija in Ogrska, ampak posebno Nemčija in Italija, in tudi Francija, Angleška in Rusija imajo svoje interese na Balkanu. V čem leži privlačna sila te zemlje? Rodovitna tla, ugodna za poljedelstvo in živinorejo, v zemlji še mnogo skritih zakladov, dober kupec za industrijske in obrtne izdelke, izrazita obala, izhodišče za trgovino v Azijo. V srednjem veku so se pomikale vojne čez Balkan v Malo Azijo, sedaj pa pošilja v tisto smer moderni kapital svoje vojne čete. Vojaška cesta pelje preko Jugoslovanov, mi smo prag. Pred Slovenci in Hrvati stoje Trst, Reka in Dalmacija, pred Srbi in Bulgari Varna, Solun in Carigrad. Tedaj čez našo zemljo gre ta moderna „križarska“ vojska.

2. Slovenci zadnja leta tudi odpiramo svoje oči, žal, da še vedno menčaje in še premalo odločno. Pa vendar se nam odgrinja pred očmi ta pisan in zanimiv balkanski, po večini izrazito jugoslovanski problem. Zahotelo se nam je samostojnosti in solnčne svobode v vseh ozirih. Po tisoč letih tlake naj delamo odslej zase. Zahtevamo, da ostane naša zemlja naša last, naš materni jezik v veljavi in pravici, zahtevamo, da nas nihče ne ovira v izboljševanju gospodarskega stanja našega kmeta, obrtnika, delavca in podjetnika; ustvariti hočemo krepko in zdravo krščansko narodno kulturo in odgnati svinčene politične oblake nad domovino, ki zavirajo njen vsestranski razvoj

in napredek. Pred očmi imamo zlato, že starodavno resnico: narod brez zdrave, močne gospodarske podlage ne bo ustanovil nikdar svoje izrazite narodne kulture, niti ne bo videl lepše politične bodočnosti. Gospodarsko odvisen od tujca bo pesnil samo lirično pesem — žalostinko trpina — tlačana in neutješljivo hrepenenje po boljših dneh.

3. Kaj smo mi Balkanu in kaj je Balkan nam? Na pragu smo. Stražniki. Ne branimo samo sebe, ampak še tri brate na jugu. Nekdaj „zid krščanstva in Evrope“ pred Turkom, sedaj „zid Jugoslovanov“ pred tuje-rodnim kapitalizmom z vsemi njegovimi slabimi spremljevalkami. Postavljeni smo, da povzamemo iz moderne kulture in civilizacije, kar je dobrega, in zasadimo v njivo našo in naših bratov. Moderni čas pa izdihava iz sebe tudi mnogo kužnega. Potujenje od Boga in čednostnega življenja, natanko preštudirana in privzgojena strast po uživanju, ljudje bolelni na duši in telesu, izrabljanje slabotnega, to je znak in pravec modernega časa. Tuj kapitalizem ne ukrade samo zemeljskih zakladov in delavskih rok, ampak vzame tudi človekovo vero in narodnost. Narodni duh in individualnost odvisnega umirata. Naša zemlja pa, nam tako pri srcu, je tako bogata zakladov; koliko jih še leži na njenem površju, v sredini in ob rekah. Velika bodočnost se odpira naši obrti in trgovini. Trdni kmetiški domovi, kmetije na nezadolženih gruntih so najboljše narodne trdnjave. Organizirajmo kmetiški stan, da bo izboljševal svoje pridelovanje in sam odločal ceno svojim pridelkom na svetovnem gospodarskem trgu. Naša domača kmetiška obrt, mestna obrt in industrija so šele v povojih, a pred seboj imamo tako ugoden trg za naše izdelke: Balkan in morje, sinjo Adrijo, srebrno cesto v daljni svet.

Ali bo razumel narod po deželi take misli, ali jih bo prevzel v svoje srce in glavo za program in cilj? Ali ne vzame revež ponujenega kruha, slabotni okrepcila, narod, vzbujen iz tisočletnega spanja, životne misli in principa, duševnega in telesnega zdravja, napredka in sreče! Izobrazba med ljudstvom napreduje. Razpoloženja za to ne več tujo idejo je dovolj. Poglobiti jo je treba v ljudskih srcih, da postane vsa njegova last, pokazati jo je treba v praktičnih oblikah, potem bo delala sama nezavestno, a z elementarno silo.

4. Tovariši, na srednjih in visokih šolah, na naša vrata trkajo ta vprašanja; dijaška vprašanja so in zahtevajo odpor od slehernega. Naloga vsakega je: Vzgoja in izobrazba. Govori se: „Mnogo študiramo, ta in oni problem, vprašanje mi roji po glavi.“ Fant, roko na srce in odkrito govori: „Ali ti ne očita vest velike nemarnosti v teh vprašanjih? Ali se zadostno in resno baviš z njimi?“ Odgovor, naj si je žalosten, bodi resničen. Niti dovolj, niti resno. Kako je navadno? Ob kaki priliki se cela šuma teh vprašanj obdela površno v četrť ure.

V prihodnje naj bo drugače! Študij vseh teh vprašanj bodi naše delo. Zastavimo v srednji, nadaljujmo na visoki šoli. Svoje lastne domače zgodovine ne poznamo. V šoli nam vrže usmiljeni profesor kako drobtino, pa je tako majhna in pusta, da dijak ne začuti hrepenenja, da bi je sam iskal. Poznamo Nemce, ta ali oni iz privatne pridnosti še kak drugi narod, a

samih sebe in ostalih Jugoslovanov ne poznamo. Zgodovina, literatura, znanost, umetnost, zemlja, njene posebnosti, ugodnosti za poljedelstvo, živinorejo, obrt, industrijo, prometna sredstva, gospodarski in kulturni razvoj, politične razmere, sedanja aktualna vprašanja, vse to je za nas knjiga, zapечатena s sedmimi pečati. In v vsem tem je toliko kulturnih vrednot in lepote, ponosnih, životvornih misli, prav primernih narodu s hlapčevskim duhom, kakor je menda naš narod. V tej smeri je že začrtana pot prijateljsko, a neizprosno. Vsak naš dijak mora znati hrvaški jezik. Bliža se čas, ko postavimo to zahtevo kot neizprosni imperativ. Ne bo ga treba, ako sami že sedaj prostovoljno začnete, kar zahteva. Odslej bomo v našem listu skrbno opozarjali na ta vprašanja. Prepričani smo, da ne najdemo zaprtih in zakrknjenih src.

Tovariši! V primeri s številno inteligenco tujih narodov je treba, da je naša inteligenca toliko bolj izobražena, pridna, požrtvovalna in praktična, kolikor manjša je. Zanimajte se za ta pereča življenjska vprašanja Jugoslovanov. V tej njivi je šele malo brazd zoranih, mnogo šele načetih, pred obširno ledino še čaka rjaveč plug, da zareže brazde . . .

John B. — Washington:

Dopis iz „Združenih Držav“.

Naj izpregovorim danes na kratko o igrah v ameriških šolskih zavodih.

Šolski zavodi nimajo posebnih iger, izposodili so si jih le od narodnih ameriških iger, da na ta način delajo reklamo za svoje zavode. »Colleges« (gimnazije) so večinoma v privatnih rokah. Naravno je, da zasebniki izkušajo spraviti svoje zavode do najvišje slave in tako kovati denar. Precej je sicer tudi takih zavodov, ki so prišli do slave vsled dobre vzgoje (v prvi vrsti katoliški, po katerih poučujejo menihi), še več pa je takih, ki slove bolj vsled zunanosti, kakor pa vsled vzgoje, ki jo podajajo dijakom. Navadno so ti zadnji najbolj znani vsled dobrih igralcev, katere imajo v svojem zavodu. Seveda so ti igralci navadno »coklja« celega zavoda. Leto in dan se vadijo za igre; knjige imajo le zaradi lepšega. Kadar igrajo s kakim drugim zavodom, imajo prosto; seveda mora imeti potem cel zavod isti dan prosto. Po petnajst do dvajset različnih zavodov tvori takozvano ligo (»league«). Vsak izmed teh ima kolikor možno izurjene igralce, kateri hodijo iz kraja v kraj in tekmujejo s tamošnjimi zavodi. Vožni stroški in hrana so navadno plačani z vstopnino, katero naberejo od gledalcev. Teh navadno nikdar ne manjka, ker je Amerikanec nor na te igre, ki bi Kranjec zanje ne dal niti vinarja.

Glavne igre so: Base ball (bez bôl), Foot ball (fut bôl), Hand ball (hënd bôl) in Basket ball (besket bôl). — Naj ti jih li opisujem? Za vsakega posebej lahko porabim najmanj deset strani in razumel ne bodeš čisto nič, dokler ne vidiš igre same. Naj omenim le glavne reči. Vse te igre se igrajo s pomočjo žoge. V prvem slučaju se rabi kamenitotrda, okrogla, usnjata žoga (premer okoli 7 do 8 cm); v drugem kot glava debela, jajčaste oblike, na zunaj obuta v usnjat zavoj, znotraj pa tiči prava žoga iz kavčuka, napolnjena s kondenziranim zrakom. Za Handball se rabi majhna žoga, trda kot kamen, iz masivnega kavčuka in mnogo večja kot oreh. Basket se lahko igra z žogo, katera je v rabi pri Handballu, le s to razliko, da je žoga popolnoma okrogla in ne jajčasta.

Prve igre se ne more igrati brez najmanj deset igralcev na vsaki strani, druga jih zahteva še več, za tretjo zadostuje eden na vsaki strani (seveda čim več, tem boljše). Za četrto vsaj dva do tri pare na vsaki strani. Football in Handball se moreta igrati samo na planem, kjer je zemlja ravna in ne premehka. Vse se vrši po strogih pravilih. Dostikrat jih obleži par na prizorišču, onemoglih in s polomljenimi udi.

B a s e b a l l — spominja nekoliko na kranjsko igro: — klinca biti, — Handball pa na nekdanje gladijatorske boje po rimskih cirkusih. — Te dve igri sta nemogoči na Kranjskem, 1. ker ni pravega prostora (rabi se najmanj tolik prostor kakor je pod Gaštejem pri Kranju, ki pa mora biti gladek); 2. manjka izurjenih igralcev (umetnost svoje vrste, ki se je je treba vaditi od mladih nog); 3. primanjkuje časa za vajo po tamošnjih šolah; 4. preveč stroškov, — bi se sploh ne izplačalo; 5. in glavna zapreka je, pomanjkanje navdušenja, prirojenega človeku do takih iger.

Kaj je z **H a n d b a l l o m**? — Jako primerna igra. Ne bilo bi napačno, če bi se udomačila po Kranjskem, posebno po zavodih. Potrebne priprave za igro: 5 do 6 metrov visoka navpična stena in žoga. (Igralo bi se lahko v vsaki telovadnici.) Dva do trije igralci na eni strani zbijajo trdo, majhno žogo v steno tako, da jo njihovi nasprotniki ne morejo zbiti nazaj, kadar je priletela na tla. Kdor je ne more več zbiti, tistemu se šteje ena in gre tako do gotove številke. Stranka, ki pride preje do one številke, se smatra za premagano.

B a s k e t b a l l. — V višini dveh do treh metrov sta postavljeni dve mreži, podobni ribiškimi. Te dve mreži visita na dveh nasprotnih stenah. Vsaka stranka izkuša dobiti žogo v roke in jo oddati v roke onemu, ki stoji blizu mreže, da jo vrže vanjo in s tem dobi eno točko pri igri. To se ponavlja tolikokrat, da se pride do gotovega števila, katero je bilo že začetkom igre določeno od obeh strank.

Dobre strani iger: 1. telesna vaja; 2. najboljše sredstvo za zblížanje dijakov po različnih krajih; 3. ohraniti narodu, kar je

nekdaj njemu pripadalo; 4. najcenejše sredstvo, da se seznanijo dijaki z različnimi kraji svoje domovine; 5. reklama za vzgojevalne zavode.¹

Slabe strani: (omeniti moram seveda, da moja naslednja sodba velja le o onih zavodih, ki pretiravajo z igrami) 1. Preveč vaje — premalo učenja. Kaj rado se zgodi, da po takih zavodih dijaki ne mislijo na drugo kakor na igre. 2. Tekmovanje med zavodi. Vsak zavod skuša dobiti najboljše igravce. Seveda se dostikrat prigodi, da pridejo na ta način igravci po poklicu, takozvani »ringers«, kateri vlečejo dobro plačo, namesto da bi plačevali šolnino. Brigajo se ti ljudje samo za igre; šola jim je deveta briga. Po par letih pridejo taki telički iz zavoda brez vsakega znanja in niso zmožni za drugo, kakor nadaljevati s profesionalnim igranjem. 3. Strast se vzbuja med dijaštvom, posebno še stave. 4. Sovraštvo med dijaki različnih zavodov. 5. Vzgaja surovine mesto omikanih in vljudnih ljudi. Dostikrat se gre pri teh igrah skoro na življenje in smrt. Najdrznejši seveda dobe priznanje. To miče. 6. Voditelji zavoda postanejo igravci, in ravnatelji se morajo kloniti njihovim željam, ker se boje, da bi drugače igravci zapustili zavod, in ž njimi seveda tudi dijaki. 7. Glavni predmet v zavodu postanejo igre; šolski predmeti pa so postranska reč. S tem izgreši zavod popolnoma svoj prvotni namen. Mnogo zavodov bi lahko preje nazval telovadnice, kakor pa vzgojevalne zavode.

Zdi se mi skoro brezpomembno, opisovati to ropotijo bolj natančno, ker je brez pomena za Kranjsko. Čemu bi vendar človek vpeljal kaj takega po kranjskih gimnazijah, ker: 1. Dijaki nimajo časa obiskovati vaj, oziroma ne marajo ali pa ne smejo, ker se boje drugi dan v šoli »petic«, če bi jih kak profesor videl pri tem. 2. Krokanje je že preveč vkoreninjen »šport«; če bi namreč dijaki igrali katero izmed teh iger, bi se izmučili toliko vsakikrat, da bi bili za krok sploh nesposobni. To bi bilo pa vendar škoda! 3. Nič ne stane. Kar pa nič ne stane, nima nobene veljave pri našem narodu.

To Vam bo o tem predmetu čezinčez zadostovalo. — Sveti božični čas gre v deželo, to čutim, kakor menda tudi čuti lastovka daleč kje na jugu, kedaj napoči pomlad v domovini, in se dvigne in ji gre nasproti; prs se ji širi hrepenenja, oko pa reže s svojo bistrostjo meglene daljave in ji kaže pravi pot. Kako je dolgočasen Božič v tujini! Vendar pa se mi vselej razširijo prsi, polne nepopisne milobe in glasov svetonočnih zvonov. Moje duševne oči pa iščejo kočice pod goro, zakopane v sneg z žarečimi okni kakor radostnimi očmi; iščejo bučeče cerkve v blesku in sijaju z vsem veselim spevom.

¹ Dijak potrebuje nekaj zabave. Mesto po gostilnah popivati, mečejo tukajšnji dijaki žogo. Zato pa ne dobiš med njimi pijancev. Ti so bele vrane.

Potem se pa vračamo domov, tesnih src, če ni mogoče neznana moč ugasnila luči in napovedala smrtnega obiska v prihodnjem letu. Bog vé, kolikim iz naše slovenske družine bo napovedala smrt to noč svoj obisk v prihodnjem letu? In morda tudi nam v novi domovini, daleč od rodnega gnezda? Da bi te več ne uzrl, dom? Ne, ni mogoče! Do svidenja!

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

**Za enakoveljavnost zagrebškega vseučilišča. Spomenica jugoslovan-
skih poslancev za priznanje študij, izpitov in diplom zagrebškega vseučilišča.** Vaša ekscelenca! Gospod ministrski predsednik! Uradno glasilo kraljeve hrvaške vlade »Narodne Novine« je prineslo dne 20. listopada t. l. novico, da je ekscelenca hrvaški ban predlagal našemu c. kr. naučnemu ministrstvu, da se priznajo tudi v Avstriji izpiti iz filozofije, državne vede in rigorozni, oziroma tudi dotične doktorske diplome, katere naredi in dobe slušatelji iz Dalmacije in Istre na kraljevem Fran Josipovem vseučilišču v Zagrebu. V svoji vlogi obeta šef hrvaške vlade izpolniti vse pogoje, katere bi stavila naša vlada v svrhu uresničenja te stvari.

Kraljevo Fran Josipovo vseučilišče v Zagrebu je ustanovljeno, kakor je v obče znano, popolnoma po vzorih avstrijskih vseučilišč, in kolikor je nam znano, ni pri študijah na filozofski fakulteti nobene razlike med študijami na naših vseučiliščih ali pa na zagrebškem. Na pravni fakulteti je seveda nekoliko razlike, kar se itak razume, ker se ondi povdarjajo zlasti posebne norme pozitivnih hrvaških zakonov, poleg tega se pa temeljito obravnavajo tudi pozitivne določbe naših zakonov, v kolikor se ne strinjajo z zakoni, veljavnimi v Hrvaški.

Materijelno in formalno pravo, civilno kot kazensko, trgovsko in menično pravo, finančna in upravna veda se pa ne razlikujejo čisto nič od ved v Avstriji veljavnih, a z ozirom na pozitivne norme se razlikujejo samo nebitveno. Red študij je skoro ravno tak kakor je veljaven v Avstriji, število ur za obligatne kolegije je v Zagrebu prej višje kakor nižje.

Ko bi pa naša naučna uprava vendar zahtevala kak poseben kolegij na pravni fakulteti, je hrvaška vlada — to se vidi iz izjave hrvaškega bana — ki je v naučnih stvareh popolnoma neodvisna od skupne ogrsko-hrvaške vlade v Budimpešti, takoj pripravljena ustreči zahtevanim pogojem. Po naših nazorih bi poleg sedanjih kolegij ne bilo treba nobenega novega.

Ob tej priliki smo pa dolžni prositi Vašo ekscelenco, da svojo pozornost pokažete tudi v drugi smeri. Ko se razpravlja o tej stvari, se govori vedno le o naši učeči se mladeži iz Dalmacije in Istre. Mi moramo vendar pa še zdaj, brez ozira na to, da se v doglednem času otvori v Ljubljani slovensko vseučilišče, zahtevati, da se ta beneficij raztegne tudi na slušatelje iz Kranjske in sosednih slovenskih delov Koroške in Štajerske.

Na vsak način pa zahtevamo že vsled pravičnosti, da se nameravana odredba za slušatelje zagrebškega vseučilišča, na filozofični in pravni fakulteti, raztegne tudi na dijake iz Trsta in okolice ter Goriškega. Te pokrajine imajo z Istro isto nadsodišče s sedežem v Trstu; to mesto z okolico ima z enim delom Istre in Goriškega skupno deželno in trgovsko sodišče. Vse tri dežele (Istra, Trst in Goriško) imajo skupno — vsaj doslej — pomorsko oblast in s Kranjsko skupno poštno ravnateljstvo.

Krivično bi bilo, kakor se dogaja še doslej, ko se od tako imenovanih dopolnilnih izpitov izključujejo slušatelji iz Trsta in Goriškega, da bi se

to godilo tudi v bodoče, ko se mora vendar soditi, da bodo po izvršenih študijah službovali po tistih pokrajinah, kakor službujejo Istrani.

Kot zastopniki Dalmacije, Primorske, Kranjske, slovenskega Štajerja in slovenskega Korotana tu v avstrijski zbornici iskreno prosimo Vašo ekscelenco, da uvažujete predlog kralj. hrvaške vlade in blagohotno pospešite vso stvar. Vaša ekscelenca gospod ministrski predsednik ste v seji proračunskega odseka dne 9. junija 1909 na tozadevno vprašanje poslanca viteza Vukovića priznali veliko važnost tej stvari in obljubili kar najbolj ugodno rešitev.

Se drugi, zelo važni nagibi so nas prisilili k temu koraku. Opozarjamo samo na Bosno in Hercegovino. Opozarjamo dalje, da slovanska mladež iz naših južnih dežel nima drugega vseučilišča, kjer bi se predavalo v našem materinem jeziku, dalje so življenjski pogoji kakor tudi pogoji za hiter napredek v Zagrebu zelo ugodni.

Enako spomenico izročimo istočasno tudi ekscelenci gosp. naučnemu ministru.

Dunaj, 9. grudna 1909.

Za »Slovenski klub«: Dr. Šusteršič. — Za »Zavez južnih Slavena«: Dr. Ploj.

.....	GLASNIK.
-------	-----------------	-------

Pro domo.¹

I.

Krščansko, narodno, demokratiško. G. urednik, dovolite mi, da se v vašem listu oglasim v zadevi, ki me zato zanima, ker se tiče stvari, s katero se odnekdaj posebno bavim. Nekdo je namreč na platnicah zadnje »Zore« sprožil misel, naj bi se naše dijaštvo ne imenovalo več katoliško-narodno, marveč slovensko-katoliško, češ, kdor je katolik, je samoposebi umevno tudi naroden. To je resnica, ni pa seveda s tem še dokazano, da je nujno treba izpremeniti ukoreninjeno nazivanje. Ampak to ni, kar me je nagnilo, da povem svojo. Stvar je sledeča: Dijak, ki je to sprožil, razmotriva dalje o demokraštvu in pravi, da slednje s pojmom katolištva, oziroma krščanstva, ni nujno združeno, uredništvo pa je dostavilo nekaj, iz česar se dá sklepati, da se s tem naziranjem docela ne strinja in pozivlja, naj se tovariši o tem izreko. Jaz mislim, da bi se dala debata o tej stvari zelo skrajšati, ako se povdari že z začetka sledeče: Narodnost je precej enoumen pojem, demokraštvo pa zelo mnogoumen. Zato ni moč disputirati o vprašanju, kako je demokraštvo s krščanstvom združeno, ako se preje ostro ne določi, kaj je demokraštvo. To je eno, drugo pa je, da se jaz strinjam s piscem dotične notice, z uredništvom pa ne in sicer iz sledečih razlogov: Kakor bi se recimo o Kristusu in njegovem nauku temeljito motil, kdor bi ga smatral za svetomržen, pravtako bi se motil o njem, kdor bi ga imel za svetoljubnega v nasprotnem zmišlu, in kakor bi Kristusa popolnoma napačno umeval, kdor bi ga imel za nestrpnega zelota, tako bi ga krivo sodil, kdor bi v njegovem nauku videl vseodpuščajočo sladkost. O tem sem obravnaval obširno že v »Času«: »Moderni in krščanski Kristus«, št. 1., l. 1910., in sem se takrat tudi, čeprav zelo rahlo, dotaknil vprašanja, kakšno je razmerje Kristusa in krščanstva do političkih in socialnih problemov. In glede tega se mi odgovor ne zdi preveč težak: Kristus je podal splošna načela krščanske pravičnosti in ljubezni ter jih utemeljil z enakoveljavnostjo osebnosti pred Bogom-Očetom, s principom pravne odgovornosti in neskončne vrednosti človeške duše, —

¹ Glej št. 3 na platnicah!

o posameznih družabnih, oziroma političkih oblikah se pa ni nikoli nič izrazil in celo pozitivno odklanjal o tem govoriti. Zato se tudi v silno hude politiške in socialne boje svoje dobe ni nikoli naravnost vmešaval; o rimskem gospodarstvu, ki gotovo ni bilo v modernem zmislu demokratiško, vemo le to, da ga je Kristus v nasprotju z večino svojih sodobnikov popolnoma priznaval. V tem duhu je delalo prvotno krščansko občestvo v Jeruzalemu, pravitko sv. Pavel in rimska pracerkev in za njo Cerkev v vseh vekih. Demokracija pomeni nasplošno vlado vseh, vlado ljudstva, aristokracija vlado nekaterih; kako se to načelo izvaja, za to je tako v aristokraciji kakor v demokraciji veliko oblik, nikakor pa se ne more reči, da, kar je krščansko, je obenem aristokratiško ali demokratiško ali narobe, razun če kdo pod demokracijo umeva splošna temeljna načela krščanske pravičnosti in ljubezni, kar pa je napačno: krščanska pravičnost in ljubezen je pravtako v aristokraškem družabnem sestavu mogoča; nekrščanska postane aristokraška družabna oblika le po zlorabi, kakor je to v pravitki meri mogoče v demokraciji, o čemer menda zadosti jasno priča zgodovina. Kdo n. pr. si bo upal trditi, da alodalna, fevdalna, v modernem zmislu gotovo čisto nedemokraška srednjeveška država v gotovih dobah — kajti tudi tu ne smemo posploševati — ni bila krščanska? Nasprotno je res — bila je splošno neprimerno bolj krščanskega duha kot je demokratiška moderna doba in sicer prav v vsakem oziru. Država, kakor jo je n. pr. sv. Tomaž Akvinski smatral za najpopolnejšo, gotovo ni v modernem zmislu demokratiška, a krščanska je vsekakor, o čemer ni dvoma. Zato se po mojem mnenju dela krivica, ako se aristokraciji (jako splošen pojem) očita krščanstvo le na jeziku; to so neistinite posplošitve. Tako je vprašanje po mojem naziranju; pripravljen sem ga pri priliki še bolj pojasniti, če bi bilo treba. Izjavil pa sem se o njem, ker se mi zdi zelo važno, da vlada popolna jasnost v vseh verskih vprašanjih in ker je **nevarno krščanstvo mešati in zamenjavati s stvarmi, ki z njim niso v bistveni zvezi**. Demokracija, aristokracija itd. so zelo omejeni in časovni pojmi, krščanstvo pa je mnogostransko in neskončno tudi po obsegu, *τὸ πλεῖον*, ki se ga ne sme utesniti v oblike, nad katerimi je visoko. Končno pa ne gre o tem in kar je z njim vse v zvezi, preneglo soditi, najbolj pa se je treba varovati splošnih »šlagerjev« in besed, ki so v modi. Saj je n. pr. celó razmerje krščanstva do suženjstva stvar, ki je potrebna precejšnjega študija (vide 1. Korint. 7, 20.), pravtako njega razmerje do rodbine in žena — kaj še do cele družbe in vseh njenih mogočih oblik. Kdor prav umeva nadsvetovnost in duhovnost krščanstva, ne bo zlepa zgrešil pravega ključa do rešitve. Kar se specialno tu obravnavanega vprašanja tiče, imam za seboj tako vso katoliško kakor protestansko eksegezo.

F. Terseglav.

II.

Spremembo našega naziva zagovarja »Goriški«, češ, da naslov izražaj principe, na katerih stoji dotična struja. Narodni smo, ker smo katoliki, zato je »narodno« odveč, pač pa pristojna besedica »demokratično«, ker je katolik lahko vse prej kot demokrat. Z goriškim tovarišem se ne morem strinjati, pritrjujem pa uredniku. Slednji je imel prav, omenivši, da dosleden katolik mora biti v gotovem oziru demokrat. — Na vprašanje, ali moramo biti demokrati, če smo katoliki, ne moremo odgovoriti, če nismo določili pojma demokrat. Bog je posredno postavil oblast, obliko pa določi oblasti in jo izvršuje družba. Pod demokracijo lahko razumemo gotov odnos pravic posameznikov do družbe v določevanju in izvrševanju oblasti ali pa tudi neko obliko, neki način izvrševanja oblasti. Katoliško naziranje da je gotovo pravec, po katerem se ravnaajo pravice posameznih, ta pravec je načelo pravičnosti, vsakemu daje svoje, vsak ima pravico, da odločuje v družbi razmerno svojim dolžnostim v družbi in svojemu pomenu zanjo. To načelo pravičnosti, veljavno za vsakega brez izjeme, je naš demokratični princip. Če aristokrat odreka n. pr. kmečkemu stanu politične pravice, ni dosleden katolik, najsi nazunaj še tako veren, objektivno greši

proti katoliški pravičnosti. V tem zmislu obsega katoliška ideja našega programa demokratično. Pod demokratom pa lahko razumemo tudi pristaša te ali one oblike, v kateri se oblast izvršuje. O tem seve ničesar ne določa katolištvo, ker so forme lahko različne in vendar ustrezajo demokratičnemu načelu. Zato je pristaš naše struje lahko republikanec, zagovornik konstitucionalne monarhije itd. — Katoliška misel naše struje obsega torej istotako narodno kot demokratično idejo. Zadoščalo bi torej: Katoliško dijaštvo. Naziv pa lahko in večkrat primerno označuje tudi posebno stran temeljne misli. Ako je naša struja katoliška, še ni potrebno, da bi se bavila z narodnim vprašanjem, lahko bi ga pustila v nemar. A mi se bavimo ž njim, moramo se ogrevati za narod in narodni boj, za obstoj nam gre. Ta okolnost daje našemu gibanju posebni pečat, nas loči od katoliških dijaških struj drugod, kjer nimajo narodnih bojev. Demokratstva ni treba posebej poudarjati, Slovenci nimamo aristokratov, kvečjemu par frakarjev, ki vihajo nos, videč v daljavi gnojni voz, te ideje nam ni težko širiti med ljudstvom, ker jo najbolj propagirata glad in krivica. Pač pa je naše ljudstvo narodno še premalo zavedno in o pojmih katoliški in naroden ne razmišlja. Razven tega je ta naziv vez, ki se plete skozi celo, lahko rečemo častno, zgodovino našega gibanja. Zato ostanimo pod katoliško-narodnim praporjem, na katerega smo prisegli. — Seveda more debata le koristiti. O pomenu in obsegu naših idej, njihovem medsebojnem razmerju nikdar ne nehajmo razpravljati v društvih in na shodih: čim jasnejše svetijo zvezde, tem lajša je pot. H.

Iz »Zarje«. Društvo se je preselilo iz Leechgasse 30 s 1. decembrom 1909 v Brunnngasse 7/I, v neposredni bližini vseučilišča. Društvo šteje do sedaj 32 članov. Življenje je živahno, posebno mlajši tovariši se jako zanimajo za društveni procvit. »Zarjin« pevski zbor je sodeloval pri veselici v St. Ilju, ki se je jako dobro obnesla. V društvu obstoje tile klubi: Znanstveni klub (načelnik starešina Malnerič), obrambeni odsek (načelnik začasno tovariš Česnik), organizacijski odsek (načelnik tovariš Šček). Znanstveni klub je priredil dve predavanji: starešina Malnerič je govoril o »Uvodu v pravno mišljenje«, starešina Puntar o »Prešernu in antiki«. Na prijateljskih sestankih, ki se vrše vsak teden v društvenih prostorih, so se reševale interne društvene zadeve. Predavala sta na prijateljskih sestankih tovariša Česnik o »Življenju in literarnem delovanju Silvia Pellica« in Kotnik o »Francoskih trubadurjih«. — Tovariši se posebno pridno udeležujejo življenja v slovenskem katol. izobraževalnem društvu »Kres«. Tovariš Juvan poučuje vsako nedeljo petje, tovariš Ilc vodi knjižnico »S. D. Z.« in »Čebelico«. Obedve uspevate nad vse izvrstno. Tajniške posle v »Kresu« opravlja tovariš Šček. Starešina Puntar vodi poučni tečaj, ki se vrši ob četrtnih zvečer. Predavali so v »Kresu« tile tovariši: tovariš Česnik o »Načelih socializma«, o »Uplivu židovskega kapitala v Avstro-Ogrski«, o »Suženjstvu pri starih narodih«, o »Krščanskem in modernem pojmovanju dela«, tovariš Kovač o »Organizaciji svobodomiselcev«, tovariš Ilc o »Varčevanju, hranilnicah in posojilnicah«. Predavanja se vrše vsako nedeljo. Par jako krasnih predavanj je imel prečastiti gospod dr. Zdešar, pri katerih je bilo gotovo vedno 80 do 100 poslušalcev.

SREDNJEŠOLSKO DIJAŠTVO.

»Studento«, unua internacia monata revuo de studentoj-esperantistoj (= »Dijak«, edini mednarodni mesečnik dijakov esperantistov). Izhaja v Pragi in stane 2 K letno. Naslov: Redakcio de la Studento, K. Kuthan, Praha, Ječná ul. 24. — Začel je izhajati zadnje jesen; v prvem delu prinaša leposlovne odstavke, v drugem kroniko esperantovskega gibanja med dijaki in bibliografijo. Ker vem, da čitatelje »Zore«, ki so že toliko čuli o

tem mednarodnem jeziku, zanima izvedeti, kakšen je pravzaprav ta jezik, podajam tu kot kratak zgled prestavo Uhlandove pesmi »Kapelica«, ki je brez dvoma vsem dobro znana, saj se nahaja po vseh nemških berilih. Prestavil jo je začetnik esperantovskega gibanja, poljski zdravnik v Varšavi dr. Zamenhof. Pesem se glasi v prestavi:

La Kapelo.

Supre ¹ staras ² sur la monto	Sonorado ⁷ , mortkantado ⁸
la silenta kapeleto ³ .	nun ⁹ eksonis tra l'silento —
En la valo, ce ⁴ la fonto	haltis ¹⁰ knabo ¹¹ en kantado
goje ⁵ kantas pastisteto ⁶ .	kaj ¹² auskultas ¹³ kun ¹⁴ atento.

En la tombojn¹⁵ de l' monteto¹⁶
 en la valo ĉiu¹⁷ venos¹⁸;
 ankau¹⁹ vin²⁰, ho²¹ pastisteto
 oni²² iam²³ tien²⁴ prenos²⁵.

Že iz tega malega zgleda razvidite glavne lastnosti esperanto jezika. Besedni zaklad je v prvi vrsti romanski, ne manjka pa tudi germanskih izrazov. Da ga je s pomočjo latinščine kmalu mogoče razumeti, to precej lahko uvidite. Pisava je čisto fonetična; naglas vedno na predzadnjem zlogu.

Jaz nikakor ne pričakujem kaj posebnega od esperantovskega gibanja; vendar pa moram priznati, da je esperanto jezik tako enostaven, kolikor je sploh mogoče, in za humanistično izobraženega človeka zelo lahek; v par dneh se ga vsak lahko za silo nauči. Slovenskim dijakom morem samo priporočati, da bi se tudi oni začeli pečati s tem jezikom, čeprav mu ne pripisujem večje važnosti, kakor nekega športa. Esperantisti vseh dežel so namreč izborno organizirani, dobiti zveze s tujimi deželami je za esperantista neprimerno lahko; zato si bo dijak, ki se resno poprime tega jezika prav lahko poiskal dijaka esperantista v kaki tujji deželi, in si ž njim dopisoval; to mu bo gotovo koristilo. Posebno lahko pa bo to sedaj, ko imajo dijaki svoje mednarodno glasilo. Uredništvo bo gotovo v veseljem naznanilo ime kakega naročnika, ako bi kak slovenski dijak želel stopiti v pismeni stik s kakim tujim dijakom esperantistom. Lansko leto se je enkrat čulo iz dijaških krogov, da mislijo izdati slovensko esperantsko slovnico. Ali je podjetje padlo v vodo? Esperantovska literatura in časopisje se je že prav lepo razvilo. Ako bi kdo želel seznam esperantovskih knjig, naj se obrne na »Esperanto - Verlag Möller & Borel, Berlin, S. 42«. Dobra nemška slovnica s kratkim berilom je J. Borel: »Vollständiges Lehrbuch der Esperanto - Sprache«, izšla 1907.

V enem oziru bi bilo pa dobro, če bi se tudi kaj Slovencev resno oprijelo tega jezika. Vsi vemo, kako imenitno so tuji narodi poučeni o nas in naših razmerah. Vsak list, ki kako pošteno poročilo o nas prinese, je kolikor toliko navezan na zelo omejen krog čitateljev, saj ga za mejami dotične narodnosti nihče ne bere. Esperantovski listi pa so mednarodni, in tisti, ki jih čitajo, gotovo niso najslabši svojega rodu; po teh časopisih bi cel svet lahko objektivno informirali o naših razmerah, kadar bi bilo potreba. Ako se esperantu posreči, da se povzpne nad stališče mednarodnega športa, kar je sedaj še v veliki meri, kar se pa ni še nobenemu njegovih prednikov in sodobnikov posrečilo, bo lahko tudi za nas precejšnje važnosti. Dijaki dostikrat na vse mogoče načine kratijo čas; tu je tudi še polje, kjer lahko udejstvujejo svoje sile, ki jih za šolo ne potrebujejo.

Frst.

¹ gori; ² staras, 3. praes. od stari = stati; ³ pomanjševalna obl. od kapelo; ⁴ pri; ⁵ veselo; ⁶ pastir; ⁷ zvonjenje; ⁸ pogrebne pesmi; ⁹ sedaj (nun); ¹⁰ 3. perf. od halti = obstati; ¹¹ deček; ¹² in; ¹³ 3. praes. poslušaj; ¹⁴ s (cum); ¹⁵ acc. pl. od tombo = grob; ¹⁶ pomanjš. oblika od monto; ¹⁷ vsak; ¹⁸ 3. fut. od veni = priti; ¹⁹ tudi (anche); ²⁰ acc. od vi = ti; ²¹ o!; ²² nedol. zaimék (man); ²³ enkrat (kedaj); ²⁴ tja; ²⁵ 3. fut. od preni, vzeti (nesti).

»Podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju« so poslali od 15. novembra pa do 15. decembra sledeči gg.: Po 400 K: Ljubljana: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«, potem sl. deželni odbor kranjski. Po 50 K: Dunaj: dr. Stan. Lapajne, dv. adv. Po 30 K: Celje: polk. A. Sušič; Ljubljana: A. & E. Skaberne. Po 20 K: Bovec: Leop. Jonko; Dunaj: vladni svetnik Ant. pl. Globočnik, dvorni svetnik Vlad. pl. Globočnik; Litija: notar Luka Svetec; Ljubljana: veletrg. Iv. Knez, slovensko omizje »Pri Roži«; Trst: not. Viktor Vessel. Po 15 K: Maribor: eksc. knezoškof Mihael Napotnik; Središče: dr. Jos. Spešič, mesto venca † dr. Omulecu. Po 10 K: Celje: dr. Jos. Sernek; Dunaj: vladni svetnik Ant. Ilc, dr. Fr. Kartin, prof. Jos. Stritar; Gorica: dr. H. Tuma; Gradec: vseuč. profesor dr. Matija Murko; Konjice: dr. Iv. Rudolf; Kozje: dr. Jos. Barle; Kranj: ga. Jos. Puppo, dr. V. Štampihar; Kranjskagora: dr. Jos. Tičar; Ljubljana: Arce Rajko, ces. svetnik Iv. Murnik, profesor Pleteršnik, dr. Poček, dr. Švigelj; Šmarje pri Jelšah: dr. Ant. Mladič; Trst: učit. Ant. Hrast, Iv. Mankoč. Po 8 K: Jesenice: A. Schrey. Po 6 K: Hauenstein: Fr. Svetlič; Ljubljana: profesor R. Perušek; Maribor: dr. R. Pipuš; Mödling: nadrev. Jos. Mejač; Novomesto: dr. Iv. Schegula; Ptuj: dr. Jurtela. Po 5 K: Borovnica: Iv. Kranjc; Brežice: dr. Iv. Benkovič; Celje: dr. Juro Hrašovec; Idrija: Fr. Ks. Goli; Krško: Ant. Jugovic; Ljubljana: Iv. Gričar, Iv. Mejač, Leop. Mikusch, Vikt. Rohrmann, A. Šarabon, prof. Tavčar; Ljubno v Sav. dolini: Fr. Ks. Petek; Mozirje: Rud. Pevec; Pazin: živinozdravnik Jos. Rebek; Spodnja Šiška: Iv. Pušar, Al. Zajec; Sv. Trojica v Slov. goricah: dr. Al. Kraigher; Trst: dr. O. Rybář, nadsv. Ant. Furlan; Unec: Avg. Bellek. Po 4 K: Dunaj: neim. gđ. v »Zvezdi«; Gorica: Ant. Šantel; Gradec: Štef. Rojnik; Kranj: J. & A. Majdič; Ljubljana: not. Aleks. Hudovernik. Po 3 K 50 vin.: Predloka: župn. Jos. Sancin. Po 3 K: Dunaj: dr. Jan Lenoč, nadsv. Val. Stergar; Ljubljana: Val. Kopitar, Fr. Štupar. Po 2 K: Grm: R. Zdolšek; Št. Ilj pri Velenju: župn. Ant. Kolar; Št. Peter na Krasu: Jos. Medica; Unec: Matilda Sebenikar. — Skupno 74 darovateljev darovalo 1457 K 50 vin. — Pripominjamo, da se je v novembru na 90 prosilcev razdelilo nad 1500 kron, v decembru na 80 prosilcev nad 1300 kron! Da bo društvu mogoče tudi zanaprej v tej meri podpirati uboge in marljive visokošolce, prosimo prijatelje in dobrotnike naših visokošolcev še nadaljnih, oziroma novih podpor, ker sicer bi moralo društvo tudi najpotrebnejšim darove zmanjšati ali pa še celo odreči. — Darove sprejema blagajnik Ivan Luzar, nadrev. juž. žel. v p., Dunaj III./3., Reisnerstraße 27.

Malo odgovora. — Št. 8., 9., 1. 1909. »Omladine« prinaša pod naslovom »Princip majoritete« poročilo o občnem zboru slovanskega podpornega društva v Gradcu, ki se je vršil dne 11. novembra 1909. Poročilo je odgovor na naše poročanje v novembrski številki »Slovenca« 1909. — Odgovor je, da se mehko izrazimo, vseskozi lažnjiv. Da gremo po vrsti: kar se tiče »Taborjana«, g. Mihaela Jevšek-a, zagovor v »Omladini« nikakor ne zadoštuje, ker kdor študira doma za pečjo mesto v Gradcu, ne more dobiti v Gradcu nobene podpore. Sicer je pa lepo od omenjenega gospoda, da sedaj prizna, da ni bil v Gradcu. Gospodje odborniki, kako spravite to v zvezo, da dobi gospod Mihael Jevšek, ki ni bil v Gradcu, podporo, drugi prosilci, ki so prošnje popolnoma pravilno in natančno izpolnili, pa ne dobe ničesar in to samo radi vašega sumničenja, da »Zarjani« podpore dosledno zamolčujejo, za kar nimate nobenih dokazov. Gospod Šober, kam ste pa spravili svojo obljubo, da bodete javno v časopisih podali poročilo, da se ni nobenega »Zarjana« pri delitvi podpore prikrajšalo in se ni nikomur krivica zgodila? Čakamo že dobro leto odgovora? — Poročilo glede tovariša Kovača, je pa naravnost nesramno in izzivajoče. Take hinavščine in lažljivosti ni lahko najti pri drugih akademičnih izobražencih. Čudno, da ni odbor pri gg. radikalcih, ki lepo komodno uživajo hrano po raznih samo-

stanih, tudi tako sklepal, da imajo dotičniki vse v kloštrih. Že precejšnjega porcijona hudobije je za to potreba, da ste prošnjo tako razumeli. — Velelični starešina propadajočega »Tabora«, g. Korun, je pa že itak dosti znan iz »Omladini« same. Ta nad vse »kunštni« gospod se naimreč precej rad zagalopira ter potem rad nazaj jemlje in popravlja svoje izjave, če se mu malo na prste stopi. Tako se je pripetilo tudi sedaj. V zadnji »Omladini« pravi, da se je izrazil le o principu majoritete pri kontroli, ne pa pri razdeljevanju podpor. Kaj se pa to vendar pravi? Zakaj se vendar tako bojite, da bi prišli »klerikalci« v odbor? Menda ja ne zato, ker podpore pravično delite? Na kak način si pa vendar razlagate, da dobe vsi »Zarjani«, ki prosijo pri »Slovanskem podpornem društvu« samo po 10 K, medtem ko so dobili razun enega vsi »Taborjani« in »Triglavani«, ki so prosili, po dvakrat, trikrat, da, celo po štirikrat večje zneske, dasiravno imajo večje dohodke? Iz tega je vendar razvidno, da velja tudi pri razdeljevanju podpor princip majoritete. Zato se vam gre, ne pa za kontrolo, katere se vam pri vaši notorični pravičnosti (?) ni treba bati. Pri vsem upitju o vaši odkritosrčnosti, objektivnosti, korektnosti itd., vam moramo vendar javno povedati, da vedoma neresnico govorite. Kako morete vendar pisariti, da je notorično, da »Zarjani« zamoščujejo svoje dohodke, da ne navajajo podpor »Leonovega starešinstva«. Take ljudi imajo vendar povsod za obrekovalce in lažnjivce. Z imeni na dan! — Še par vrstic o vaši naivnosti, ki je pa precej zlobna. Ministrskih podpor nam torej tudi ne privoščite? Veste kaj vam moramo novega povedati? Na cesarskem Dunaju si gospodje bolj natančno ogledajo prošnje, ki pridejo v poštev, kakor radikalno - liberalni odbor »S. p. d.«. Ko izprevidijo, kdo je bolj potreben, pa določijo vsakemu svoj znesek. Kar pišete v »Omladini« doslovno: »Med tem, ko so dobili klerikalni dijaki vsak vsaj 80 K, če ne že 100 K, so neklerikalni dijaki dobili po 50 ali 60 K, večinoma pa še manj«, je laž. Pa politika seveda ima tudi pri teh soldih svoje umazane roke zraven? Uboga radikalno - liberalna pamet? Ali so se vam možgani že res popolnoma skisali? Res čudne pojme morate imeti, da mislite, da celo pri taki beračiji politika (poslanci) igra veliko vlogo. Kaj takega privoščimo vašim politikastrom. — Vse radikalno - liberalno pisarenje o tej zadevi je umazana laž ter varanje svojih čedalje bolj redko sejanih pristašev.

Z.

Germanizatorična društva v Avstriji. Koncem leta 1908. je imel Schulerverein 100.000 članov in 617.200 K dohodkov; Südmärk 50.000 članov in 226.000 K; Zveza Nemcev na Češkem 55.400 članov in 190.000 K; Nordmark (proti Čehom in Poljakom v Šleziji) 20.000 članov in 148.000 K; Zveza Nemcev za severno Moravsko 54.000 članov in 62.000 K; Zveza krščanskih Nemcev v Bukovini (proti Rusinom in Rumunom) 4900 članov in 60.000 K; Tirolska ljudska zveza (proti Italijanom) 24.000 članov in 56.000 K; Nemaška pošumavska zveza 36.000 članov in 47.000 K; Zveza Nemcev za južno Moravsko 7500 članov in 9900 K; Zveza Nemcev za Nižje Avstrijo 7000 članov in 7600 K; Zveza krščanskih Nemcev za Galicijo (proti Poljakom in Rusinom) 3500 članov in 2600 K; Nemaška zveza v Gornji Avstriji (proti Čehom) 2100 članov in 5300 K. Vsega skupaj deluje v tej državni polovici 13 ponemčevalnih društev, ki so imela v zadnjem letu 358.600 članov in 1.454.000 K dohodkov.

Ženske na vseučiliščih. V letnem tečaju 1909 je bilo v Avstriji 1668 slušateljic na vseučiliščih in sicer: na filozofski fakulteti 476 rednih, 805 izrednih in 133 hospitantk; na medicinski fakulteti 182 rednih, 11 izrednih in 3 hospitantke; na juridični fakulteti 58 hospitantk. — V Nemčiji je bilo v lanskem zimskem tečaju 1680 slušateljic na vseučiliščih, in sicer: 22 na bogoslovni fakulteti, 17 na juridični, 188 na medicinski in 1453 na filozofski fakulteti.

Listnica uredništva. Gdč. Štefka L-n. Še kaj se oglasite; pa prosim, pišite samo na eno stran popirja.

Bogumil Gorenjko:

V Belo Krajino!

Ko je Gospod pokazal Mojzesu z gore Abarim obljubljeno deželo, je rekel: „To je dežela, zastran katere sem prisegel Abrahamu, Izaku in Jakopu rekoč: ‚Tvojemu zarodu jo bom dal.‘ — Videl si jo, vanjo pa ne pojdeš.“

Tako se mi je zdelo, kadar sem pomislil na Belo Krajino — če se sme veliko z malim primerjati. Kolikorkrat sem bral o njej, kolikorkrat sem slišal o dobrem ljudstvu, ki tam prebiva, kolikorkrat sem bral Zupančiča, v katerem je toliko motivov ravno iz Bele Krajine, vselej mi je prišlo hrepenenje v srce, da bi poromal tja, a vselej se mi je zdelo: videl si jo v duhu, vanjo pa ne pojdeš. Prvič prevladuje pri meni tisto hrepenenje proti jugu, in dijak ima malo časa — dva meseca — še manj pa denarja, in tako gre človek tja, kamor ga bolj vleče, in če ne more dobiti cele potice, je zadovoljen tudi s samo rozino.

Letos pa sva se zmenila s prijateljem Poldetom, da greva v Belo Krajino. In šla sva!

To se je začudila mati, ko sem ji rekel: „Mati, jutri grem. Specite popotnico!“

„Za Boga milega, kaj boš spet letos cele počitnice okrog kolovratil kot lani?! Nič nas nimaš rad domačih. Še ta dva kratka meseca nočeš biti pri nas doma.“

„E mati, jaz moram iti,“ sem rekel in jo poljubil in potolažila se je.

„Pojdi kamor hočeš, desetnik,“ je rekla in spekla potico, kakor komaj o Božiču.

* * *

Lepo jutro se je razgrnilo nad ribniško dolino, ko sva stopala s prijateljem čez njeno lepo rezidenco in dalje čez bele vasi proti Kočevariji. Ko je solnce vstajalo za vzhodnimi griči, sva že bila pri „Grenzsteiru“ med ribniško in kočevsko velesilo. — Da me morda kritika ne obesi prav poleg „Grenzsteina“, povem v svoj prilog, da nosi ta mejnik samo nemški napis in da so taki kamni Nemci in, kar je še bolj čudno, se vsi pišejo „Stein“.

Kdo bi opisoval kočevsko deželo, ki je ravno tako pusta kot njeni ljudje in njihov dolgočasni jezik. In kar je tudi čudno, je celo narava tu precej dolgočasna.

Popoldne sva prišla v Štalcerje. Ne bi jih omenjal, pa tu sva spila liter vina, in pripetilo se nama je nekaj, kar je — rekel bi — značilno za kočevske Slovence. Ko sva prišla v gostilno, naju je natakarica nemško pozdravila. Midva sva mislila, da je Nemka, in naročila po nemško. Ko je prinesla, sem jo vprašal, če morda razume slovensko. „Saj sem Kranjica,“ je odgovorilo dekle. Čudila sva se, tako lepo slovenščino je govorila in se zelo olikano vedla, dasi ni hodila drugam kot v domačo šolo — seveda nemško. Pravila nama je, da je v vasi večina Slovencev in da je od tu naprej vse slovensko. Midva sva jo navduševala, da mora biti Slovenka, ne samo Kranjica. Obljubila je, toda kdo ve! Njena mati je Slovenka, oče Nemec, tako je pripovedovala; torej iz takega zakona se rodijo Kranjci in Kranjice! Potem se taka Kranjica omoži z Nemcem, in iz takega zakona se rodijo že Nemci. Tako gine narod, ker mu manjka samozavesti. Pisala sva par razglednic, in ker je bilo dekle prijazno in čedno, sva jo prosila, da bi se tudi ona podpisala. Postala je rdeča in rekla: „slovensko se ne znam; se nismo v šoli učili,“ in podpisala se je nemško. Ali ni do smrti žalostno, če se človek ne zna podpisati s črkami materinega jezika in se mora s tujimi!? Kjer je večina Slovencev v vasi, bi morala biti šola slovenska ali vsaj dvojezična. Ali ne zahteva tega že pravičnost?!

Posloвила sva se od te vasi s tožnimi mislimi, da tako gine narod, ki zasluži boljšo usodo. Kmalu sva prišla res v čisto slovensko vas. Jaz nisem mogel sam sebi verjeti, da smo spet na Slovenskem. Spomnil sem se namreč na tisto kočevsko himno, ki pravi:

Vom Rinzastrumm bis Kulpafluß
dort wohnen lauter Deutsche.

Naenkrat sem dobil velikanski respekt pred tistim kočevskim narodnim pesnikom, ki je bil tako genialen in imel tako licenco, da se je tako lepo zlagal — sicer je pa hiperbola tudi pesniška figura. Kajti Kolpa je skoraj še tako daleč kakor je vsa Kočevarija široka. Da sem jaz Kočevar, bi navdušil kočevski narod, da sezida tistemu možu velik spomenik, magari prav pred kolodvorom, da bi ga vsak videl; jaz sam pa bi se proslavil kakor tisti rodoljub, ki je preskrbel spomenik Cankarjevemu Anastaziju von Schiwitz, perorezcu ministra Dümmlerja. Škoda, da nisem Kočevar!

Bližala sva se Beli Krajini. Prikazale so se žive barve, ki jih ljubi Belokranjec, gostilniške smrečice, vse okrašene z belimi, modrimi in rdečimi trakovi, ljudje so naju začeli pozdravljati — Kočevarji nama niso niti odzdravljali. S hriba naju je pozdravljala Banja Loka; po strmih robovih so se pasli jančki, na kamnu je sedel pastir in piskal veselo melodijo.

Takoj onstran Banje Loke sva zagledala zeleno vodo Kolpo, mejno reko. Vila se je globoko med hribi, jih objemala in jim prinašala pozdrave iz Hrvaške in spet izginila dalje v soteski. Visoko kakor star očak na sivi skali razdejan grad — Stari trg — nekdanja last Ljudevita Gaja, kakor nama je pravil srebrolas ded. Bilo mi je, da bi bil zavriskal; pa prikazala se je personificirana postava — žendarm — in moral sem se skesati.

Mrak je že ležal, ko sva prišla v Pjetrovino. Zavila sva v gostilno, kjer sva tudi prenočila. Sedela sva dolgo v noč pri mizi; zanimali so naju resni obrazi Hrvatov, njihova živa, mehka govorica. Ko sva tako sedela pri čašah in motrila to in ono, sva zasllišala kar naenkrat znano himno, ki smo jo tolikokrat peli v mraku na vasi:

„Vre, vre, vre, mi smo Ribničanje.“

Peli so jo ribniški vozniki, ki so peljali opeko. Kako bi ne bila vesela, ko sva slišala na hrvaških tleh pesem, ki smo jo tolikokrat peli doma.

Počasi pa naju je premagala utrujenost in šla sva spat.

Drugi dan je rosil dež, ej pa če bi bil samo rosil, ampak je včasi prav pošteno padal. Pa kdo bi se strašil dežja?

Prekoračila sva most v Brodu ob Kolpi in šla po desnem bregu reke po hrvaški strani. Tu so naju obsuli cigani, prvi mi je potegnil iz ust viržinko, drugi me je prosil za groš in ne vem, kaj še vse. Komaj sva se jih odkrižala. No, ko nisem imel nič več viržinke, sem prižgal pipo; dobro, da je nisem prej imel, če ne bi mi bil cigan ciganski še pipo potegnil iz ust.

V Delnicah naju je predročila brodarica Marina čez Kolpo, in bila sva zopet na kranjski strani. Hodila sva skozi ob zeleni Kolpi skozi sotesko, kjer se zajeda pri Starem trgu v slovensko ozemlje in se nato v velikem ovinku zopet obrne proti Hrvaški.

Krasna bi bila ta pot, da ni bilo dežja. Na desni široka Kolpa, tu, tam prod, jez, čez se peni voda, malin, čolni, iztesani iz enega debla, na obeh straneh pa gore, kjer prebivajo vile. Velikih vasi ob Kolpi po tej soteski ni, pač pa bela sela po štiri, pet hiš, v katerih živijo ljudje, ki zaslужijo boljšo usodo. Tod biva ljudstvo veselega srca, z malim zadovoljno, prijazno in postrežljivo.

Ko sva prišla vsa mokra v neko selo in prosila v neki hiši, če smeva vedriti, naju je gospodinja prijazno peljala v hišo, ponudila stole in prinesla hleb kruha. Pomilovala naju je, da morava hoditi v slabem vremenu in izpraševala odkod in kam.

(Konec prih.)

Prve ure.

Črtica. — Spisal R. K. (Konec.)

II.

Stojan je potrkal na vrata pri hiši v zakotni ulici z zelenimi polkni.

Debela žena mu je prišla odpirat.

»Kaj bi radi?«

»Stanovanje . . .«

»Hm, stanovanje!«

»Ali bi se dobilo pri vas stanovanje s hrano vred?«

»Seveda! Le notri!«

Stopil je v predkuhinjsko sobo. Notri je stala miza, in klavir je sameval v kotu. Soba je bila prebarvana, toda zadohla in nekoliko v tleh.

»Še eno posteljo imam prosto. Majhna je, a za vas dovolj velika. Z Rádičem bosta skupaj stanovala. On je dober in miren fant. Glejte, da boste tudi Vi pridni . . . Triindvajset goldinarjev boste dajali. Pojdite pogledat.«

V slabem italijanskem dialektu je izdrdrala te besede, da jo je Stojan komaj dohajal z mislimi. Vedla ga je po stopnicah v prvo nastropje. Stopnice so bile grde in zvežene, pod na hodniku v prvem nadstropju črviv. Pokazala je s prstom na sobo, v kateri bi imel stanovati. Hotel jo je odpreti, toda ni šlo. Hm, ne gre in ne gre. Kljuge duri nimajo, da bi nanjo pritisnil. Zapaha ni. Kaj torej? Z neko čudno pripravo so bila vrata zaprta in komaj je odprl.

»Ha, ha, ha,« se je krohotala debela gospodinja.

Stojan je bil osramočen. Stopil je v sobo. Soba je imela dvoje oken; eno precej veliko, drugo malo. Malo je imelo železne križe. Veliko pa se je zapiralo kot vrata pri škednju. Soba je bila majhna, še za enega premajhna. V nji sta se nahajali dve postelji in omara, ki je služila obenem za pisalno mizo.

»Ali Vam je po volji?«

»Hm!«

»Če Vam ni po volji, lahko greste. Dobim drugega.«

Molčal je in je privolil.

Gospodinja je šla po kozarec vina. Stojan se je sramežljivo branil in slednjič privolil, da mu je nalila.

»Tukaj ga boste mnogo pili . . .«

»Ne vem!« In jo je začudeno pogledal . . .

Ko je odšel od gospodinje, je molčé korakal po ulicah koperskega mesta. Zamišljen je bil v današnje dogodke, zelo zamišljen. Spotoma je naletel na večjo skupino dijakov. Stali so sredi malega trga in kričali. Posebno dva sta bila glasna in se šopirila nad nekim sošolcem-prvoletnikom. Stopil je bližje, da bi slišal.

»Grdo je pa vendar-le!« se je hudoval eden izmed dijakov ves redeč v obrazu.

»Seveda je grdo! Od vas je grdo, ki na tako nesramen način vaše popirje vsiljujete!«

To je rekel dijak-prvoletnik in polovica se jih je zakrohotala, kot bi krakali gavrani smrtno pesem . . .

»Pustite ga, on ima svoje prepričanje, mi imamo pa tudi svoje. Tako je lepo in menim najbolje.«

Tako je dejal neki drug dijak in s strahom pogledal po sošolcih. Tedaj so ga pa pogledali strogi obrazi. Tisti, ki so bili zadaj, so stopili na prste, drugi pa so se pomaknili bližje.

»Kaj govoriš? Ej, vemo! Tudi ti cikaš za ono bando!«

»Kdo pravi to?«

»Mi, oziroma jaz pravim,« se je zadrl oni rdečeokožec.

»To je laž!«

»Resnica je!«

»Dokaži!«

»Ne bom! . . . Prepričanje gori ali doli! On mora biti to, kar smo mi! Si razumel!«

Ko je to čul oni dijak-prvoletnik, je šel. Za njim so letele psovke in kletve . . .

»Edini ta . . .«

»Mu bomo že pokazali!«

Stojan se mu je pridružil . . . Podala sta si roke in se predstavila.

»Pusti to, pusti jih, Radoslav, da boš imel mir.«

»Dragi Stojan, nikar ne misli, da se jih morda bojim.«

»Tega ne mislim . . .«

»Kaj torej?«

»Miru ne boš imel.«

»Po boju pride zmaga.«

In ločila sta se.

»Glejte ju, skupaj sta govorila.«

»Opraviti bosta imela. Oba sta podrepnika . . .«

»Seveda oba, in še več drugih.«

Dijaki so se razšli in solnce je pokukalo izza megle in posijalo na pozorišče in zopet se skrilo za oblake.

III.

Zvečer je prišel zopet na stanovanje . . .

Dobil je tam svoje sostanovalce, predstavil se jim je in sedel. Pred seboj so imeli liter črnega vina in ga pridno srkali.

»Ná, pij!« je rekel dijak Klepar, longin po postavi in porinil pred Stojana kozarec, poln vina.

»Ne bom pil!«

»Ne boš pil? Zakaj ne? Si mar abstinent kakor tisti Radoslav, tisti norec? . . .

Klepar je gorel od prikrite jeze.

»O, gotovo je abstinent! Videl sem, da je danes z njim govoril. O, jaz vem . . . Take duše vlečejo skupaj.« Dijak Sova je to rekel in se popraskal po rdečem nosu.

»Nisem abstinent! Toda nisem žejen in zato ne pijem. Če sem z Radoslavom govoril, to vendar ni nič hudega. Pa pravite, da z njim vlečem. Jaz tega ne razumem.«

Klepar ga je debelo gledal, ko je govoril. Ko pa je končal, mu je dal kozarec . . .

»Norec si, veš . . . Saj se ne pije samo za žejo. Za kratek čas, za veselje, ker si narodnjak — piješ, veš? Zraven pa se še neumnega delaš . . . Čemu? No, če že hočeš zavijati, te moram naravnost vprašati: Ali si klerikalec?«

»Klerikalec? Hm, čemu naj bi bil klerikalec?«

»Čemu naj bi bil klerikalec? Ha, ha, ha! Če si klerikalec, si nazadnjak, brezdomovinec, srednjeveški mračnjak, farški podrepnik . . .«

»Nisem klerikalec . . .«

»Ni klerikalec . . . Slišite, tovariši! On je naš, popolnoma naš je! Živela svoboda!«

»Živela svoboda!!« Kozarci so zvenčali.

»Toda veš! Ne smeš čitati farških cunj, ne družiti se z Vekoslavom, še manj pa z Radoslavom. Onadva sta brezdomovince!«

»Ogibal se ju bom . . .«

»Dobro!«

»Bravo! Bravo! Doli s črnuhi!«

Trčili so s kozarci in pili . . . Črno istrijansko vino je kapalo na tla in dijaki so tulili. Okno se je streslo, ker se je pijanec zaletel vanj. Otroci so se drvili po malem drevoredu z glasnim kričem, luna je sijala na to mlado neugnano deco, bila je lepa noč . . . Le v sobi za zagrnenim oknom so sedele črne sence in se pripogibale in vstajale ob slabi svečini svetlobi.

Stojan je zadremal v Kleparjevem naročju . . . To je bil prvi dan v novem kraju, a tudi prva ura na poti, ki pelje navzdol.

Izor Etran:

Na Bledu.

Valovi pljuskali . . . in svetlogrivi
bežali razigrani so na breg . . .
Prekrižal se brodnik je sivi
in spustil brod je sred valovja v beg . . .

In klic presrečen se ozval — — utonil
radosten klic v valovju . . . ob obal
je trčil čoln — in potnik klonil —
poljubil zemljo sveto svetih tal . . .

Odkril brodnik se: — Zdaj se duša vrača —
trpin se vrača v sveti hram nazaj;
objela ga je gruda spet domača —
sprejel je sina sladek njen smehlaj . . .

OCENE.

„Krožek“ **Sonja**. — Vaše „Spoznanje“ ni posebno posrečeno; predvsem leži nad celo črtico neka nejasnost, ki zelo moti. Kaj je ukradel Vaš junak, kako je prišel do tatvine, kakí motivi so ga vodili . . . vse to bi radi vedeli, ker drugače naslednjega ne razumemo. To se vse lahko kratko in markantno omeni, kot je potreba v črtici. Priporočam Vam, da čitate „Reliefe“ od Regalija, kajti ta pisatelj obdeluje slično tvarino kot je Vaša, toda bolj umetniško. Pa tudi ocene, ki so namenjene drugim, čitajte, ker tudi drugod lahko marsikaj koristnega izveste. Vi na primer istotako moralizirate, kot sem že omenil pri Jovanoviču. To je torej napaka. Za nadaljnje svete smo Vam z veseljem na razpolago.

Dolski. Sempatja le pade kak dober nasvet; sicer tudi to še ni kaj posebnega, star, starinsko obdelan motiv, vendar pa le napredek. S par izpremembami se pesem že še čita, zato jo objavimo na tem mestu:

Pod grajsko lipo.

Dve steni še štrilita kvišku,
kjer stal je nekdanj močen grad;
nevsmiljeno pripeka solnce,
le tam pod lipo vije hlad.

»Nekoč pa dan zadnem sedeval
je tu pod lipo grof bogat;
in hodil k njemu dan zadnevom
njegov je sosed pirovat.«

Porasel z mahom tam je kamen,
na njem počiva kmet potan,
pristopim k njemu: »Bog daj, očka!
Tu je prijetno; — vroč je dan!«

»Mi pa kopali smo ledine,
pojil je trdo grudo znoj;
tlačanili smo grofu tukaj,
pa tudi dom branili svoj.«

»Prijetno tu se je spočiti,«
resnobno kmetič govori,
»če truden s polja človek pride,
in čelo vroče se poti!« —

»In kje je danes grof bogati? —
Ni ga! In grad njegov? — Je prah!
A kmet — še njive orje — svoje,
za se — in znoj ni ga strah!«

Rastislav. »Iz kraljestva sanj«. — Vi ste post tot discrimina rerum zopet enkrat en originalen človek, ki sanjate o sanjah. Pa ste tudi vse res doživeli, v tem obsegu in tej obliki? In če ne, — kaj naj pomeni ta Vaša »Lust am Fabulieren«? Razumem, da kmet Krivec sam s seboj v sanjah govori in robatič čez sina, ki mu hoče skakati čez ojnice; toda kako je mogoče, da Špela in Katra, dve vaški klepetulji, spita in se vendar med seboj popolnoma logično razgovarjata: ena vprašuje, pripoveduje, druga odgovarja, se čudi, vznemirja, razburja, popravlja zglavje, — vse v s p a n j u. In baš ko pride pogovor na Strajnarjevega študenta, Vas pes mimo prinese, da vse slišite. Ti presneti študentje imajo res srečo. Vaš pogovor z očetom se mi zdi tudi naravnost čudovit. Dosedaj mi še ni bilo znano, da je mogoče sanjajočega spečega človeka izpraševati in da Vam dá na vse točen logičen odgovor. To menda že ne bo res. Sicer Vam pa prav rad priznam, da sem se z Vašo črtico prav izborno zabaval: je pa tudi nekaj novega, svežega v nji, dasiravno gre predaleč. Ta problem je nekaj izredno interesantnega. Prav mika nas, da bi črtico z nekaj izpremembami priobčili, dasiravno se ne strinjamo z Vami, kot vidite. Bomo videli! — Mesečno noč ste pa ravno tako opisali, kot naš pridno molčeči znanec Zorislav. Vsekakor pričakujemo od Vas še kaj, pa naj le bo originalno, samo preveč ne. Drugo priohčimo.

Stojan B. V pesmi »Čez snežno poljano« srečamo zopet stare znance, krakajoče hripave vrane, ki so, če se ne motim iz Rusije prifrftali k nam in odslej vznemirjajo posebno mlade tihotrpeče pesniške duše. Pustite

žalost, ko je ne potrebujete v svojih zornih letih. In čemu jokavi verzi, ki napravijo kvečemu smešen vtis, n. pr.:

Ko srce smrtno izmučeno počí,
i strune počíjo, zveneče mile,
utihnejo za vedno glasi vroči.

Tako hudo menda ni. — »Rojstvo in smrt« se Vam je bolj posrečilo. Sicer takozvano priložnostno literaturo zelo težko prenašam in navadno so mi različne božične in velikonočne črtice, ki se dobe po časopisih, že a priori nesimpatične in malo privlačne, ker je težko, silno težko napisati kaj izvirnega. Pri Vas je isto, vendar pa splošno še ni izpadlo slabo in kot stilistična vaja se mi zdi še celo primerno. — Toda čemu ne poizkusite napisati kaj iz svojega življenja, kaj ste doživeli doma pod gorami, v hišah z zelenoobrobljenimi okni, kaj v mestu, kjer študirate? Tvarine toliko! Vi volite samo težke probleme, ki jim zaenkrat še niste kos, ki Vas pa vendar kot človeka, ki čuti z ljudmi, zanimajo. — Zlomek vé, kaj se še izcimi iz Vas? Mogoče ne literat-umetnik, ampak preje kak resnobi politik. — Le še pošljite kaj novega.

Izor Etran. »Zgodba — nezgodba«. — Vi postajate mislec in filozof in pri proizvodih, ki imajo filozofični značaj, je treba bolj paziti na logično dovršenost. Vaša črtica se lahko razume na dva popolnoma nasprotna načina. Ali naj smatram to kot kritiko modernih, breznačelnih razmer, ko se živi tjavendan, vsak po svoji morali, vsak po svojih zakonih, kot Gorki-jevi Bosjaki? — Iz konca Vaše črtice pa dobim vtis, kot da Bog in njegov služabnik Azrael kapitulirata pred temi razmerami. Kako je torej? — Dajte še enkrat obdelati, pa nam zopet pošljite!

Rado Osvin. »Oj kolikrat« in »Moje sanje« je lepo in tudi formalno zadovoljivo; »Slovo od rodne kočice« in »Vagabund se vrača« mi tudi še prilično ugaja. Pesem »Samozavest« Vam je pa sugeriral Zupančič; on poje (Čez plan, 46):

»Glej in sedaj sem nazaj,
ali, majka, znaj:
sinko Tvoj često je pal
ali vselej je vstal.«

Vi pa pojete samozavestno:

»Težka pot je, — mogoče,
da na tla kedaj bom pal,
a če padem, brez pomoči tuje,
brez tožba bom kvišku vstal.

»Idea — sreča« je formalno nepopolna ne glede na idejno stran. Nekoliko se je navsezadnje že treba potruditi, že iz lastnega ponosa. V predzadnjem verzu se Vam zmešajo stopice; sicer se bere gladko in bi se človek vsled tekočih rim skoro spomnil na Ketteja. Vaša parabola z naslovom »Sanje« se ni posrečila. To je zaenkrat pretežko za Vas. Mislim, da mi ne zamerite, če govorim odkritosrčno besedo. Vi namreč tega problema zaenkrat še ne razumete toliko, da bi mogli pisati o tem. — Vašega politika si seveda predstavljate kot moža, ki živi v elegantnih razmerah, ki »se vsede na fotelj in se nasloni na mizo«, — kot pravite. Tudi v tem oziru ste prišli na spolzko polje, kjer še niste dobro orijentirani. Sicer nam je pa že Cankarjev »Za narodov blagor« vse te razmere po resnici in neresnici postavil pred oči? — Napišite kaj drugega! — J. M-c.

